Բ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 372 — ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ 1 ԱՊՐԻԼ 1885 — (Ն. Տ.) 13 ԱՊՐԻԼ 1885 — 28 ՃԷՄԱԶԻՒԼ ԱԽԸՐ 1302

40 ՓԱՐԱ.

ՊԱՅՄԱՆՔ

[illegible]

درعلیه‌ده غلطه‌ده نورادونکیان خانده (ارهولك)

غزته‌سی اداره‌سنه

Les annonces sont reçues à l'EASTERN AGENCY, Karakeuy, Déirmén han

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՕՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

40 ՓԱՐԱ.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

[illegible]

Ծանուցմունք կընդունուին ԻՍԴԸՐՆ ԷՃԷՆՍԻ գործակալութեան ձեռամբ, Գարաքէօյ, Տէյիրմէն խան

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՇԱԲԱԹ 30 ՄԱՐՏ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ

Տ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Ս. ՊԱՏՐԻԱՐՔ

Մեր Նորընտիր Պատրիարք առաջիկայ կիւրակէ, ապրիլ 7ին ճամբայ կ'ելնէ Երուսաղեմէն, Կ. Պոլիս գալու համար։ Կը յուսանք թէ Ն. Սրբազնութեան ընդունելութիւնը շքեղ և փայլուն ընելու համար բնաւ ջանք և զոհողութիւն չպիտի խնայուի։ Եկեղեցականք առանձնական կենաց մէջ կրնան պարզասէր լինել. բայց երբ պաշտօնական բարձր դիրք մը կը բռնեն, չեն կրնար խոյս տալ այդ դիրից արտաքին պահանջումներէն։ Ամեն Հայ անհատապէս կրնայ շատ խնայասէր լինել. բայց երբ խնդիր է Ազգին առջև և օտարաց առջև մեծարելու Ազգին Պատրիարքը, քանի մը ոսկիներու խնդիր յուզել անվայել և վնասակար է։ Պէտք է գիտնալ թէ մեր Պատրիարք ա'յնչափ միայն յարգ կրնայ գտնել օտարաց առջև, որչափ յարգ գտնէ մեր մէջ իսկ։ Ցարգանաց առաջին արտայայտութիւնն են ցոյցերն, աբեւելեան երկրի մը մէջ մանաւանդ։ Այսպէս կը մտածեն զմեզ շրջապատող մեծ ու փոքր ամեն ազգերն, և մեք մինակ չենք կրնար փիլիսոփայական պարզութեան և անշքութեան օրինակ ընծայել։ Ասոնք տարրական ճշմարտութիւններ են. ուստի տարակոյս չունինք թէ, Կարգադիր պատուարժան Ցանձնախումբն, առանց անօգուտ շռայլութեան, չպիտի խնայէ սակայն ինչ որ հարկ է վայելուչ եղանակաւ ընդունելու Թուրքիոյ Հայոց Նորընտիր Ս. Պատրիարքը։

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ցիսունի չափ Երեսփոխանք պակաս են ազգային Երեսփոխանական Ժողովէն։ Ամեն բան մի Նոր Պատրիարքի ընտրութեամբ չի լմննար։ Պատրիարքը պիտի գործէ Երեսփոխանութեան հետ։ Եթէ Պատրիարքն անկարող և անյարմար լինի, Երեսփոխանութեան բարի տրամադրութիւնք կը մնան անգործադրելի։ Եթէ Երեսփոխանութիւնը լինի մեծամասնութեամբ բաղկացեալ անճշան և անճեռնհաս տարրերէ, Պատրիարքին գործունէութիւնն ապարդիւն կրնայ մնալ շատ մը նկատմամբք, կամ Պատրիարքը՝ օգտակար խմթնէ մը զրկուած՝ կրնայ անհոգ կենալ։ Ապա ուրեմն, որչափ հոգ կը տանինք Պատրիարք ընտրելու ժամանակին յարմար եկեղեցական մը, նոյնչափ խնամ պարտինք տանիլ ունեալ, պատուաւոր և ըստ կարի փորձառու ազգայիններ Երեսփոխան ընտրելու։ Պատրիարքարանը պիտի փութայ գրկել նոր Երեսփոխանաց ընտրութեան հրաւէրներն։ Հարկ է որ ամեն թաղի և քաղաքի ազգայինք յատկապէս աշխատին յարմարագոյն ընտրելիներ գտնելու և ընտրելու, որպէս զի Երեսփոխանութիւնն ուժովնայ նոր և ընտիր տարրերով։ Գըլխաւոր պայման մ'է այս, եթէ կը փափաքինք որ Նոր Պատրիարքին օրով ազգային գործերը քիչ մը կարգի ու կանոնի մտնեն, և բարւոքման երես տեսնեն։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՊԱՐՏՔԸ

Գոհունակեամբ կը տեսնենք թէ, Երուսաղէմի Պարտուց Բարձման Նախագահ Ցանձնաժողովոյն ջանից շնորհիւ, տարի մ'ևս չեն ուշացած որոշեալ երեքական զրուշին հաւաքման գործողութիւնք, որք, Ելմտական Նախարարութեան հրահանգաց համեմատ, սկսած են արդէն գաւառաց մէջ։ Ամեն Հայ ուրախ պիտի լինի լսելով թէ այսպէս իրական ձեռնարկ մ'եղած է վերջապէս ի վճարումն պարտուց Երուսաղէմի վանքին։ Հաւաքեալ երեքական զրուշի գումարները չպիտի խառնուին Տէրութեան վճարելի զինուորական տուրքին հասութից հետ, այլ առանձինն պիտի յանձնուին Ելմտական Պաշտօնատան, ուստից հետզհետէ պիտի վճարուին ի հաշիւ յիշեալ պարտուց։ Երբ մեր գաւառացի եղբարք առնապողական տուրքի մը ձևոյն ներքեւ կը կատարեն իրենց մասնակցութիւն, անհերքելի է թէ Կ. Պոլիս ո'չ անբաժին կրնայ մնալ, ո'չ ալ յապաղեցնել իւր մասնակցութիւն։ Ուստի, գոհունակեամբ կ'իմանանք նաև թէ Կ. Պոլսոյ բաժինն եւս առնպողական եղանակաւ մը հանդանակելու համար միջոցներ ձեռք կ'առնուին, որք կը յուսանք թէ շատ չանցած ի գործ պիտի դրուին։

ԿՐԹԱԿԱՆ ՏՈՒՐՔ

Քանի մը գաւառաց ազգայինք դիմած են ի Պատրիարքարան, յայտնելով թէ տասանորդից և կալուածական տրոց վրայ յաւելուած եղած է, և այս յաւելուածոյ գումար կը գործածուի Թուրք վարժարաններու բացման, և խնդրած են որ նոյն գումարէ բաժին հանուի նաև Հայոց վարժարաններուն, քանի որ Հայք սերայօժար կը վճարեն իրենց բաժին, և մեւս կողմէ օգնութեան կարօտ են իրենց վարժարանք։

Մեր Օգոստափառ Ինքնակալի լուսամիտ կառավարութիւնն հաստատեց այս յաւելուածոյ տուրք, երկրին մէջ հասարակաց կրթութեան նոր միջում տալու դիւրելի դիտաւորութեամբ։ Հասարակաց կրթութեան միջոցներուն կարգն են նաև այն վարժարանք զորս հայ ժողովուրդը կը պահպանէ, Կայսերական արտօնութեան համաձայն, որ արձանագրեալ է մեր ազգ. Սահմանադրութեան մէջ։ Բ. Դրան հայրենասէր Նախարարաց երկրաչէն խորհուրդներուն գործադրման համար, կարեւոր է որ այս ազգային վարժարանք ևս ստանան նոր միջում։ Ուստի, եթէ հայ վարժարանաց զարգացման համար բաժին հանուի կրթական տուրքէն, զոր Տէրութեան հայ հպատակները կը վճարեն սիրայօժար, ո'չ միայն համաձայն կը լինի արդարութեան սկզբանց, որք Կայսերական Կառավարութեան ամեն գործոց առաջնորդ են ապաքէն, այլ նաև աւելի ևս մ'ևս կը փութացուի իրականացումն այն կրթական յառաջդիմութեան, որոյ փափաքով որոշած էր Կայսերական Կառավարութիւնն՝ յաւելում մ'ընել տասանորդից և կալուածական տրոց վրայ։

Տէրութեան հաւատարիմ հայ հըպատակաց զաւակներն իրենց նախնական կրթութիւն ազգային վարժարաններու մէջ ստանալէ յետոյ, կը մտնեն Տէրութեան մասնագիտական բարձրագոյն վարժարանները, քաղաքային պաշտօնատարութեան, իրաւագիտութեան, բժշկութեան, վաճառականութեան, և այլն, յատուկ ասպարէզ մ'ընտրելով իրենց։ Բայց զայդ Նախնական կրթութիւն իսկ չեն կրնար ըստանալ մի և նոյն Իտատիէ և Րիւշտիէ դպրոցներու մէջ, ուր կը կրթուին իրենց Թուրք հայրենակցաց տղայք։ Արդ, քանի որ հայ տղայք հարկէ պարտաւո'ր են հայ դպրոցներու մէջ ստանալ իրենց նախնական կրթութիւն, Տէրութեան հպատակաց ամեն դասուն մէջ կրթութեան միումտալու համար օգտակար է նպաստել ո'չ միայն մեր Թուրք հայրենակցաց, այլ նաեւ Ն. Կ. Վեհափառութեան հայ հպատակաց նախնական վարժարաններուն զարգացման։ Այս պէտք ու փափաք կը յայտնուին գաւառներէ, և մեք եւս կը կարծենք խոնարհաբար թէ Կայսերական Կառավարութեան արդարադատ մտաց վրայ անհաւրժ տպաւորութիւն չպիտի ընեն այս իմաստով ուղղեալ աղերսներն ու խնդրուածներն։

Ամեն հայրենասէր Օսմանցի գոհունակեամբ միայն կրնայ տեսնել ու լսել թէ Տէրութեան ամեն կարգի և ամեն ազգէ հպատակաց մէջ ջերմ փափաք կ'արտայայտուի դաստիարակութեան համար, սիրայօժար կը վճարուին կրթական տուրքերն. և տեղ տեղ ժողովուրդն ուրիշ բան չի խնդրեր բայց եթէ այդ տրոց հասոյթէն դոյզն բաժին մ' յատուկ մնելու իւր զաւակաց կրթութիւնն, և զանոնք մեծագոյն խընամով պատրաստելու առ ի լինել հաւատարիմ և օգտակար հպատակներ մեր շնորհազարդ Վեհապետին։

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՑԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Պատրիարքարանի ելեւմուտքը կարգի դնելու կարեւոր ձեռնարկ մը կը փորձուի վերջապէս։ Ազգային Ժողովէն կարգեալ Ելմտական Ցանձնաժողովն անցեալ շաբթու մէջ լըջօրէն գործի ձեռնարկեց։ Կը մաղթենք որ իւր եռանդ յարատեւ մնայ մինչեւ իւր օգտակար աշխատութեանց։ Մասնախումբ մը Պատրիարքարանի հաշուական գործերը կարգի պիտի դնէ։ Երկրորդ մասնախումբ մը հրահանգներ պիտի խմբագրէ մայրաքաղաքիս ազգային տուրք վճարելու կարող Հայոց մարդահամարին պատրաստութեան համար։ Երրորդ մասնախումբ մը, յորում գաւառային փորձառութիւն ունեցող եկեղեցական և աշխարհական ձեռնհաս անդամներ կը գտնուին, պիտի կատարէ գաւառային «Մուգաթաա» տրոց նոր բաշխումն մը։ Այս մասնախումբք շաբաթը մէկ կամ երկու անգամ գումարուելով, մինչեւ մէկ ամիս պիտի աւարտեն իրենց աշխատութիւններ։ Ելմտական Ցանձնաժողովն ևս ամեն շաբթու մէջ նիստ մ'ընելով, փութապէս յառաջ պիտի տանի իւր գործ, և թէպէտ հիմնական խնդրոց քննութիւնն ու կարգադրութիւնք պիտի թողու Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր ներկայութեան, բայց առաջիկայ տարւոյ Ելմտացոյցին հասութից ու ծախուց գլուխները դատ դատ քննելով և անմիջապէս գործադրելի բարւոքումները մաժանելով, միջոց պիտի ունենայ յոյժ օգտակար ծառայութիւն մը մատուցանելու։ Աւելորդ է բացատրել թէ Ելմտական Ցանձնաժողովոյ որոշմունք, երբ վաւերանան Ազգ. Ժողովէն, օգտակար պիտի լինին ո'չ միայն առաջիկայ ելմտական տարւոյն, այլ նաեւ ապագային համար։ Կարգ մը բարւոքմանց պէտք կայ, որք թերեւս առաջիկայ ելմտական տարւոյն մէջ ի գործ չկարենան դրուիլ. բայց յաջորդ տարիներու մէջ անյապաղ օգուտ քաղելու ժամանակ և միջոց պիտի ունենան ազգային Վարչութիւնք։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍՊԱՑԵՐ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ

(Թարգմ. Բարբալեան Թղթակցէն.)

Ռուս բանակին և նաւատորմին բոպայից մէջ տիրող գժգոհութիւնն ապացուցութիւն պիտի ընէ այն խնդրոյ վըրայ թէ պատերազմ պէ՞տք է հրատարակուի Անգլիոյ դէմ։ Սպայից մէջ յառաջդիմութիւն բրած է հակակառավարչային շարժումը։ Իրաց այս վիճակ ա'յն աստիճան հոգ պատճառեց, որ կառավարութիւնը մասնաւր յատուկ յանձնախումբ մը կարգեց քանի մը մեծ-դուքսերէ, նախարարներէ և զօրավարներէ, ի քննութիւն խնդրոյս։ Ցանձնախումբն եկաւ սա եզրակացութեան թէ, բանակին մէջ հակակառավարչային ձգտումներու երեւումն հետեւա՛նք էր թօշակացնուազութեան և պաշտօնական յառաջդիմութեանց դանդաղութեան. ուստի, այս դանդատներու բարձման համար ինչ տնօրինութիւններ առաջարկեց։ Կը ծանուցուի թէ կառավարութիւնը պիտի ընդունի առաջարկութեանց մին, և սպայից թօշակները պիտի աւելնան։ Բայց միայն անձնական շահը չէ որ գժգոհութիւն յառաջ կը բերէ ռուս սպայից մէջ։ Ինձ ցոյց տրուեցաւ ռուս սպայի մը երկարաձիգ մի նամակն, որ տեղեկութիւններ կուտայ Սոլիանոֆ տեղակալ գնդապետին վրայ, զոր պատերազմական ատեանն հրացանի բռնել տուած էր, Աղեքսանդր Բ. Կայսեր դէմ փորձէ մը պատճառաւ։ Սոլիանոֆ կ'ըսէր թէ 300 սպայք ցցեալ են հակակառավարչային ոգւով։ Իմ աղբիւրս ունիմ ցանկ մը 111 սպայից, որք վերջին 3 տարւոյ մէջ բանտարկուած են այս պատճառաւ. բայց այս ցանկ թերի է, զի բանտարկելոց ճիշդ թիւն 200է աւելի է պակաս չէ։ Արդ, բանակ մը, որոյ մէջէն 200 սպայք բանտարկուած են հակակառավարչային գաղափարներու և տարբերու համար, թշնամի բանակի մը դէմ տկար կրնայ երեւիլ։ Բայց եւ այնպէս, հաւանական է որ այն հակակառավարչային սպայք որոց վրայ կասկած չկայ առաւելին քաղաքաէս մարտնչին թշնամոյն դէմ։ Իսկ եթէ պատերազմն աղետաբեր լինի Ռուսիոյ համար և պատճառէ ներքին չփոթութիւններ, առաջ կը համարուի թէ այդ մի և նոյն սպայք պիտի դառնան ընդդէմ իրենց կառավարութեան։ Ուստի, բաւ է որ Անգլիա մէկ երկու փայլուն յաջողութիւն ձեռք բերէ, և ահա Ռուսիոյ մէջ կրնայ ծագիլ հակակառավարչային շարժում մը, որում բանակն ալ պիտի մասնակցի։

Դիտուած է որ Զարը վերջին անգամ իւր զօրաց առջև երեւնալուն, շատ դաղջ ընդունելութիւն մը գտաւ անոնցմէ։ Կայսեր քաջուած կեանքը, մէկ երկու մտերիմ խորհրդականներէ զատ ուրիշ մարդոց հետ չտեսնուիլն և հասարակաց առջեւ երեւնալէ վախնալը կը նուազեցնեն բանակին մէջ վաչյլուած համակրանքը։ Կայսրն, իւր ազդեցութիւնը վերահաստատելու նպատակաւ, պատերազմ կրնայ նկատել միջոց մը ամրացնելու իւր անձնական դիրք։ Ինձ ցոյց տրուեցաւ պատճէնն երդմնագրոյ մը, զոր ռուս սպայք կ'ստորագրեն, հաստատելու համար թէ բանակին միջոցաւ հակավարչային շարժում մը, կամ ընկերային և քաղաքական հեղաշրջումն ունեցող պիտական հարուած մը անհրաժեշտ կը համարին ներքին բարւոքման։

ՌՈՒՍ ԲԱՆԱԿՆ Ի ԿՈՎԿԱՍԻԱ

(Թայմզէն քաղուած.)

Ոմանք կը կարծեն թէ Ռուսիա դիւրաւ կրնայ 100,000 զօրք ղրկել Կեդր. Ասիա։ Բայց Կովկասիոյ բանակին կազմութիւնը քննելով, այս եզրակացութեան չենք կրնար գալ։ Կովկասիոյ զօրաց համագումար կը նշանակուի 200,000։ Բայց այս թուոյ մէջ կը պարունակին պահեստիք, անկանոնք և Խազախք։ Կովկասիոյ կանոնաւոր բանակն է 70,000 զօրք և պահեստի մասն՝ 50,000, գումար 120,000։ Ասոնցմէ զատ կան Վրաստանի և Իմէրէթի անկանոն հեծելազօրք և հետեւակազօրք։ Կովկասիոյ հիւսիսակողմը բնակեալ Խազախներէն կ'ենթադրուի թէ կ'առնուին 50,000 մարդիկ։ Այս 200,000 զօրաց բանակը կրնանք բաղդատել Հնդկաստանի բանակին հետ, որ 200,000 զօրք կը պարունակէ սովորական ժամանակ։ Կովկասիոյ բանակն Հնդկաստանի բանակին կը նմանի ուրիշ տեսութեամբ մ'ալ։ Կովկասեան բանակին մեծագոյն մասն ոչ-ռուս տարրերէ բաղկացեալ է։ Խազախք, Չէրքէզք, Վրացիք, Հայք և այլք կը կազմեն մեծամասնութիւնն այն զօրաց զորս Տոնտուքոֆ Քորսաքոֆ իշխանը կրնայ պատերազմի դաշտ հանել։ Կովկասիոյ հարաւակողմը միջակէս պահպանութիւն բնող 70,000 զօրքերը ցրուեալ են ի մէջ Պաթումի, Տփղիսի, Կարսի և այլ ամրութեանց, ի վերայ Օսմ. և Պարսիկ սահմանագլխոյ։ Այս զօրացմէ առնուած են Անդրասպասի գաւառին մէջ (ի Կեդր. Ասիա) պահպանութիւն ընելու պաշտօն ունեցող 15,000 զօրքը։ Ռուսական բանակի այս մասէն եթէ աւելի զօրք առնել ուզուի, հարկ է պահեստ ի դէն կոչել, և պահեստիք ոչ այլ ինչ են բայց եթէ զինուորական դաղթականներ, որք կառավարութենէն հող կը ստանան ձրիապէս, և հինգ տարի զինուորական ծառայութենէ յետոյ, ամուսնանալու արտօնութիւն կ'ընդունին։ Պահեստի զօրաց ի դէն կոչուելով և Խազախաց գնդերուն վրայ յաւելումներ լինելով՝ Կովկասեան բանակը պատերազմական վիճակին մէջ դրուած կը լինի։ Կարելի է որ Ռուսք ի Կեդր. Ասիա Քոմաքոֆ զօրավարին հրամանաց ներքեւ մինչեւ 50,000 զօրք դնեն՝ եթէ մեք (Անգլիացիք) զանոնք հանգարտ թողունք Հայաստանի և Սեւ ծովու կողմէն։ Բայց ասոր համար ալ Ռուսք բազմամեայ պատրաստութեանց կը կարօտին։ 1884ին, երբ Ռուսիա ձեռնարկեց դարձնել Կէօք Թէփէի պարտութիւնն և ջախջախել Թիւրքմէնները, Կասպից ծովու միւս կողմն 25,000 զօրք հազիւ կրցաւ ղրկել տասն երկու ամսուան պատրաստութեամբ։

Կովկասիոյ բանակին կանոնաւոր գունդերն իսկ այլասեռ տարրերէ բաղկացեալ են։ Ռուսք մեծամասնութիւն են հոն. բայց կան բազում Հայեր, Բոլոնիացիներ, Հրեայք, Թաթարք և Ռուսայ-Գերմանք։ Չէրքէզք եւս շատ կան, մանաւանդ հեծելազօրաց մէջ։ Բայց Կովկասիոյ կանոնաւոր զօրքերն իսկ շատ թեթեւ կրթութեան մը ենթարկեալ են, որ չի կրնար բաղդատուիլ գերմանացի կամ անգլիացի զօրաց տրուած կրթութեան հետ։ Մո...

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ԺԻՒԼ ՎԷՐՆ

ԿՐԱՆԹ ՆԱՒԱՊԵՏԻՆ ՈՐԴԻՔՆ

ԳԼՈՒԽ Ի.

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ԴԱՇՏԵՐԸ

Այս սիրուն թռչնիկք ղուարթաբար կը բաբախէին իրենց թեւեր՝ առանց զգուշանալու զինուորական տարմահաւերէն, որք բարձրաւանդակաց վրայ կը յածէին իրենց կարմիր ուսնոցներով ու լանջերով։ Փշոտ թուփերէ վար կախուած, դաղթածիններուն համակին պէս կը ճօճէր «անուպի» ներուն չորժուն բոյնն, և լճակաց վրայ պայծառագեղ փլամանք խումբ խումբ կը պտըտէին, պարզելով հովին դէմ իրենց բոցագոյն թեւեր։ Սոցա հաղարաւոր բոյներուն տնաշափ բարձրութեամբ ծայրատ կոնաձեւ երախանները փոքրիկ քաղաքի մը ձեւ ունէին։ Փլամանք շատ չէին փախչեր ուղեւորներէ։ Այս բան հաճոյ չեղաւ գիտնական Բականէլի։

—Երկար ժամանակէ ի վեր փափաք ունիմ, ըսաւ, փլամանի մը թռիչը տեսնելու։

—Լա'ւ, ըսաւ հաղարապետն։

—Եւ որովհետեւ այժմ առիթը կը գտնեմ, օգուտ քաղել կ'ուզեմ։

—Քաղեցէք, Բականէ'լ։

—Հետս եկէք, հաղարապե'տ։ Դու ալ եկ, Ռոպէ'րթ։ Վկաներու պէտք ունիմ։

Եւ թողլով իւր ընկերներն որ յառաջ երթան, Բականէլ դէպ ի փիւնակութեանց (փըլամաններուն) խումբը դիմեց, Ռոպէրթ Կըրանթ և հաղարապետն ալ ետեւէն։

Երբոր յարմար մօտաւորութեան հասաւ, լոկ վառօդով լցուած հրացան մը պարպեց, վասն զի չէր ուզեր թռչուն մ'սպաննել յանպէտս։ Իսկոյն փլամանք երամովին թռան, և Բականէլ ուշադրութեամբ դիտեց զանոնք իւր ակնոցին ետեւէն։

—Է՛, տեսա՞ք թռիչնին, ըսաւ հաղարապետին, երբոր թեւաւոր խումբն հեռանալով աներեւութացաւ։

—Այո՛, տեսայ, պատասխանեց Մաք Նապս, և անշուշտ կոյր լինելու էր մարդ որ չկարենար տեսնել։

—Դիտեցի՞ք որ թռած ժամանակնին փետրաւոր նետերու կը նմանէին։

—Ամենեւին ոչ։

—Բնաւ չէին նմաներ, աւելցուց Ռոպէրթ։

—Ես ալ աներկբայ էի, յարեց գիտնականը գոհ դէմքով։ Եւ սակայն համեստ մարդոց ամենէն բարձրամիտն, իմ հռչակաւոր հայրենակիցս, Շաթոպրիան, այդ սխալ բաղդատութիւնն ըրած է ընդ մէջ փլամաններուն և նետերուն։ Ա՛հ, Ռոպէ'րթ, տղա'ս գիտցիր որ բաղդատութիւնը ճարտասանական ձեւերուն ամենէն վտանգաւորն է։ Զգուշ կեցի'ր բոլոր կենացդ մէջ, և միայն ստիպողական հարկի մէջ գործածէ։

—Ըսել է թէ գոհ էք ձեր այս փորձէն, ըսաւ հաղարապետը։

—Սխրագին։

—Ես ալ. բայց քշենք մեր ձիերը, վասն զի ձեր հռչակաւոր Շաթոպրիանն զմեզ մղոն մ'ետ թողուց մեր ճանբէն։

Երբոր իւր ընկերաց քով հասաւ, Բականէլ տեսաւ որ Կլէնարվան ջերմ խօսակցութեան մը բռնուած էր Հնդիկին հետ, զոր կը թուէր թէ չէր հասկնար։ Թալքավ սեւեռ կանգ առեր էր հորիզոնը զննելով, և ամեն անգամ դէմքը մեծ զարմանք ցոյց տուեր էր։ Կլէնարվան, իւր սովորական թարգմանը չըտեսնելով իւր քով, փորձ փորձեր էր, բայց ի զուր, հարցափորձել Հնդիկին։ Ուստի երբոր տեսաւ գիտնականն ի հեռուստ, գոչեց.

—Ե'կ նայինք, Բականէ'լ բարեկամ, ես և Թալքավ չենք կրնար իրարու խօսք հասկնալ։

Բականէլ քանի մը վայրկեան խօսեցաւ Բաթակոնին հետ, եւ յետոյ Կլէնարվանի դառնալով ըսաւ.

—Թալքավ բանի մը վրայ կը զարմանայ, որ ստուգիւ տարօրէն է։

—Ի՞նչ բանի վրայ։

—Այսինքն թէ ո'չ Հնդկաց կը հանդիպինք ո'չ ալ Հնդկաց հետք կը տեսնենք այս դաշտաց մէջ, ուր Հնդկաց հրոսախումբեր կը պտըտին սովորաբար, «էսթանսիա» ներէ գողցած դուարներ քշելու, կամ իրենց «զորիլլոյ» է գորգերն եւ հիւսած կաշիէ խարազաններն Անտեանց վերնադաւաններն տանելով վաճառելու համար։

—Եւ ի՞նչ պատճառի կ'ընծայէ Թալքավ այս բացակայութիւն Հնդկաց։

—Չկրնար գուշակել և կը զարմանայ։

—Բայց ի՞նչ տեսակ Հնդիկներ կը յուսար գտնել Բամբայից այս մասի մէջ։

—Ճշդիւ այն Հնդիկներն, որք օտարազգի գերիներ ունին իրենց ձեռք. այն բնիկներն, որոց կը հրամայեն Քալֆուքուրայի, Քաթրիէլի կամ Եանչէթրուզի կասիկներն։

—Ո՞վ են այդ մարդիկ։

—Հրոսապետք, որք ամենազօր էին ասկէ երսուն տարւոյ չափ առաջ, երբոր լեռներէն անդին քշուած չէին։ Այն ժամանակէն ի վեր նուաճեցան, որչափ որ Հնդիկ մը կրնայ նուաճիլ, և Բամբայից դաշտերուն ինչպէս նաեւ Պուէնոս-Այրէսի գաւառին մէջ կը թափառին. ուստի ես ալ կը զարմանամ Թալքավի հետ որ զոցա հետքը չենք տեսներ այս երկրի մէջ, ուր ընդհանրապէս աւարառուի արհեստը կը գործեն։

—Ի՞նչ պիտի ընենք ուրեմն, հարցուց Կլէնարվան։

—Տեսնեմ, պատասխանեց Բականէլ։

Եւ քանի մը վայրկեան Թալքավի հետ խօսակցելէ յետոյ՝ ըսաւ.

—Աւասիկ իւր կարծիքն, որ ինձ ալ յոյժ բանաւոր կ'երեւի։ Պէտք է շարունակել մեր ուղին ընդ արեւելս, մինչեւ Էնտէրանտանս ամրոցն, որ մեր ճանբուն վրայ է, և անդ, եթէ Կրանթ նաւապետին վրայ լուր չկրնանք առնուլ, գոնէ կ'իմանանք թէ ի'նչ եղած են Արժանթինի դաշտին Հընդիկներն։

—Այդ Էնտէրանտանս ամրոց շատ հեռո՞ւ է, հարցուց Կլէնարվան։

—Ո'չ, Թանտիլի լեռնադօտիին մէջ է, աստի վաթսուն մղոնի չափ հեռի։

—Ե՞րբ կրնանք հասնիլ հոն։

—Վաղանդ երեկոյին։

Այս դէպք շփոթութիւն պատճառեց Կլէնարվանի։ Հնդիկ մը չգտնել Բամբայից մէջ, բոլորովին անակնկալ բան էր, վասն զի սովորաբար յոյժ բազմաթիւ են անդ։ Հարկ էր ուրեմն որ յատուկ պատճառ մը զանոնք հեռացուցած լինէր անտի։ Բայց աւելի ծանրագոյնն այս էր, որ եթէ Հարրի Կրանթ այդ ցեղերէ միոյն ձեռքը գերի ընկած էր, դէպի հիւսիս կամ դէպի հարաւ տարուած էր։ Այս կասկած մեծ մտահոգութիւն պատճառեց Կլէնարվանի։ Հարկ էր անպատճառ չկորուսանել նաւապետին հետքը։ Վերջապէս, լաւագոյն միջոցն էր անսալ Թալքավի խորհրդին եւ Թանտիլի գիւղն հասնիլ։ Անդ, գոնէ, մարդ կը գտնուի տեղեկութիւն հարցնելու համար։

Երեկոյեան ժամ չորսին միջոցներն, հորիզոնին վրայ բլուր մ'երեւցաւ, որ կրնար լերան կարգ անցնիլ այսչափ հարթածաւալ երկրի մը մէջ։ Թարալքուէմ լեռն էր, որուն ստորոտն իջաւանեցան ուղեւորք հետեւեալ գիշերն։

Առաւօտուն լեռնէն անցան ամենայն դիւրութեամբ, մեղմ զառիվերի մ'աւազուտ վէտերուն հետեւելով։ Այսպիսի լեռնադօտի մը նշանակութիւն չէր կրնար ունենալ Անտեան լեռներն անցնող անձանց առջեւ. ձիերն հազիւ թուլցուցին իրենց արագ ընթացքը։ Կէս օրին անցան Թարալքուէմի լքեալ ամրոցն, առաջին օղակ այս բերդակներու շղթային, որ քաշուած էր հարաւային սահմանագլխին վրայ ընդդէմ աւարառու Հնդկաց։ Բայց սոցա ստուերն անգամ չտեսնուեցաւ, ի մեծ զարմանս Թալքավի։ Սակայն կէս օրին միջոցներն երեք ձիաւոր, լաւ հեծեալ և լաւ զինեալ, հեռիէն վայրկեան մը դիտեցին ուղեւոր ջոկատը. բայց առանց մօտենալու՝ փախան աներեւոյթ եղան անհաւատալի արագութեամբ։ Կլէնարվան կրակ կտրած էր բարկութենէն։

—Կաուչոներ են, ըսաւ Բաթակոնն այս անունը տալով, որ բաւական ծանր վիճաբանութեան մ'առիթ եղած էր ընդ մէջ հաղարապետին և Բականէլի։

—Ա՛, կաուչոնե՛ր, պատասխանեց Մաք Նապս. է՛, Բականէ'լ բարեկամ, հիւսիսային հովը չփչեր այսօր։ Ի՞նչ կը խորհիք այս կենդանեաց վրայ։

—Կը կարծեմ թէ կատարեալ աւազակներու երեւոյթ ունին, պատասխանեց Բականէլ։

—Եւ երեւոյթէն ի ստուգութիւն, սիրելի' գիտունս . . .։

—Քայլ մը միայն կայ, սիրելի' հաղարապետս։

Բականէլի խոստովանութիւնն ընդհանուր քրքիջ պատճառեց, յորմէ բնաւ չշփոթեցաւ նա, և մինչեւ իսկ յոյժ հետաքրքրաշարժ դիտողութիւն մ'ըրաւ այդ Հընդկաց առթիւ։

—Կարդացեր եմ, ըսաւ, թէ Արաբաց բերանը վայրագութեան յատուկ նկարագիր մ'ունի, իսկ նայուածքը մարդկութիւն կ'արտայայտէ։ Արդ, Ամերիկայի վայրենեաց նկարագիրը բոլորովին հակառակն է։ Աչերնին մասնաւորապէս չար է։

(Շարունակելի)

տեր» Կաւկասիոյ և Հայաստանի մէջ շրջող և այս երկիրները քաջ գիտցող անգլիացի զինուորական ուղեւոր մը կը նկարագրէ նոցա մարզանքի եղանակն, որ շատ թերի է ։ Մեր Հնդկաստանի բանակին եւրոպացի և Հնդիկ գունդերը շատ աւելի բարձր կրթութիւն մը առած են, այնպէս որ կրնանք ըսել թէ Կաւկասիոյ բանակը դժուարաւ կրնայ դէմ դնել անոնց ։ Խազախք ընտիր են անկանոն պատերազմի համար · բայց ո՛չ մէկ ռուս զօրավար անոնց վրայ վստահութիւն ունեցած է՝ բաց դաշտի մէջ կանոնաւոր բանակի մը դէմ զանոնք ճակատելու համար, և սակայն կեդր. Ասիա ղրկուելիք զօրաց կէսը պիտի լինին Խազախք, ըստ որում դիւրաւ կը փոխադրուին օտար երկիր ։ Թնդանօթներն և թնդանօթաձիգներն ընտիր են Կաւկասեան բանակին մէջ ։ Գալով Վրացի և այլ անկանոն զօրաց, անոնք ռուս կանոնաւոր զօրքէն վար չեն մնար կ'ըսուի · բայց հաւանական չէ որ Կաւկասիայէ դուրս փոխադրուին ։ Չժխտելով հանդերձ ռուս զինուորին արժանիքը, կարելի է հաստատել թէ, զինուորական վարժութեան և ռազմական միջոցներու առատութեան կողմէ, անգլօ-հնդիկ բանակը գերազանց է Կաւկասիոյ բանակէն ։

Թէ Կաւկասիոյ բանակն ի՛նչ գործ կրնայ կատարել իրական պատերազմի մը մէջ, այս մասին քիչ մը փորձառութիւն ունինք ։ 1877ին, Օսմանեան պատերազմին սկիզբը, 50,000 զօրք միայն կրցաւ ղրկել սահմանագլուխը, թէեւ 1876ին սկսած էին պատերազմի պատրաստութիւնք ։ Այդ 50,000 զօրաց բանակը չկրցաւ դիմադրել Մուխթար փաշայի հրամայած թուրք բանակին, և Ռուսք, Հայաստան արշաւելու առաջին ձեռնարկին մէջ, բոլոր գծին վրայ յետս մղուեցան Թուրքերէն ։ Պահ մ'եղաւ, որ եթէ Թուրքերն առաւելագոյն աղդուութեամբ յառաջ մղէին իրենց յաջողութիւն, կամ՝ լաւ ևս՝ եթէ առատօրէն ունենային պատերազմի ջիղերը (դրամ), փայլուն յաղթութիւն մը ձեռք կը բերէին · բայց պատեհ առիթն անցաւ, և 1877ի ձմրան սկիզբը, Ռուսք յաջողած էին 100,000 զօրք համախմբել ի մէջ Երեւանայ և Բօղիի ։ Մեծ ջանքեր հարկ եղան առ այս ։ Եւ սակայն զօրաց համախմբման վայրն մօտաւորն էր ռուսական երկրին, ըստ որում թշնամին Տփղիսէն 150 մղոն միայն հեռի էր ։ Արդ, երբ խնդիր է պատերազմիլ Հերատի շուրջն, յայտնի է թէ խնդիրը շատ կը փոխուի ։ Հերատ 1,200 մղոն հեռի է Տփղիսէ և 400 մղոն Ասգապատէ ։ Բաց աստի, Հերատ երթալու համար բանակ մը իւր ամեն պաշար իրեն հետ փոխադրել դատապարտուած է ։ Ռուսք հիմա 4,000 զօրք ունին Մուրղապ գետին վրայ և 5,000՝ Ասգապատի և Զիւլֆիքարի միջեւ ։ Այսչափ զօրքով, եթէ Ռուսիա Աֆղանստանայ էմիրին դէմ թշնամութեանց ձեռնարկէ, ի սկզբան յաղթութիւն մը ձեռք կրնայ բերել · բայց յետոյ, Ռուսաց համար յոյժ դժուար պիտի լինի սոյն կէտի վրայ համախմբել 50 կամ 100,000 զօրք, որ հարկաւոր է դիմադրելու աֆղանեան և անգլօ-հնդիկ միացեալ բանակներուն ։ Հապա ի՛նչ պիտի լինի հետեւանքն, երբ Անգլիա՝ Թուրքիոյ հետ դաշնակցութեամբ՝ 20,000 զօրք թափէ Հայաստան, և այն կողմէ զբաղեցնէ Կաւկասեան բանակն ։ Երեւակայական խօսքեր չեն ո՛չ անգլօ-թուրք դաշնակցութիւն մը, ո՛չ ալ այս 20,000 զօրաց առաքումն, և Կաւկասեան բանակն մ'ինչաւ մեկուսացեալ է, որ Ռուսիոյ հետ իւր հաղորդակցութիւններ դիւրին է ընդհատել ։ Օր մը կաւկասեան բանակն առաւել աճարկու բանակ մը կրնայ դառնալ, և երբ երկաթուղիք շինուին կամ ամբողջանան ի Կաւկասիա և ի Կեդրոնական Ասիա, Ռուսիա, գործածելով իւր բոլոր ոյժ, կրնայ 100,000 զօրք թափել աֆղանեան սահմանաց վրայ ։ Առ այժմ այդպիսի բան չի կրնար լինել, մինչեւ իսկ 12 ամսուան պատրաստութեամբ ։ Տփղիսի մէջ գիտեն այս բաներ · ուստի, յուսալի է տակաւին որ պատերազմի առաջքն առնուի ։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

ՌՈՒՍՈՑ–ԱՖՂԱՆ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Այս առաւօտեան թղթաբերով առնուած լրագրոց մէջ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը գտնենք ·

Պետերսբուրգ, 9 ապրիլ

Պաշտօնական լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Գոմարոֆ զօրավարը մարտ 18ին (ապրիլ 1) զարկաւ Աֆղանները՝ Քուշ գետի երկու եզերաց երկայնութեամբ նոցա ամրացուցած դիրքերուն վրայ յարձակելով ։ Աֆղանք, իրենց գրգռիչ և թշնամական շարժումներով, պատճառ տուած էին այս յարձակման ։

Աֆղանք 8,000 հոգի էին և 8 թնդանօթ ունէին ։ Բոլորովին յաղթուեցան, 500 մեռեալ ունեցան, և նահանջեցին, Ռուսաց ձեռքը թողլով իրենց թնդանօթներ և բանակետղ ։ Ռուսաց կորուստն է 11 մեռեալ և 32 վիրաւոր ։

Յետ ճակատամարտին, Գոմարոֆ զօրավարը Քուշ գետին ռուսական կողմը վերադարձաւ, և գրաւեց իւր առջի դիրքեր ։

Անգլիացի սպայք ճակատամարտին ներկայ էին իբրեւ սոսկ հանդիսատես ։ Աֆղանաց փախստեան միջոցին, անգլիացի սպայք Ռուսաց պաշտպանութիւնը խնդրեցին · բայց Աֆղանք իրենց հետ մէկ տեղ փախուցին անգլիացի սպաները ։

Քուշ՝ Մուրղապ մեծ գետին մէկ առուն է, որ անոր մէջ կը թափի մերձ ի Բէնչտէհ ։

Իէօ-Բէրէ», հաւանօրէն անգլ. դեսպանատունէն եկած տեղեկութիւններէ առնլով, կ'ըսէ ·

«Մարտ 30ի ճակատամարտը ռուս բանակին ինքնասիրութեան ու գրգռութեան գոհացում տալու չափ մեծ և փայլուն եղած է ։ Աֆղանք էին իբր 8,000 հոգի, որք քաջասլէս կռուեցան, բայց յաղթուեցան՝ կորուսանելով 500 հոգի, թնդանօթ և զինուորական մթերք ։ Աֆղանաց երկու դումարտակներ ցրուեցին մարդ կռուեցան և սպաննեցան իրենց մարտկոցներու մէջ ։»

Աւելի նոր և կարեւոր հեռագրեր՝ տե՛ս այս աւուր հեռագրաց բաժնին մէջ ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ազգ. Վարչութեան Խառն ժողովը յառաջիկայ չորեքշաբթի առաւօտ պիտի գումարի ի Ղալաթիա. իսկ կէսօրէն յետոյ, Կրօնական և Քաղաքական ժողովներն առանձին նիստ պիտի ընեն

Ազգ. Երեսփոխանական ժողովը իւր փակման նիստը պիտի ընէ՝ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր ի Մայր Եկեղեցւոյ հանդիսաւոր ուխտի կատարման օրն ։

Ազգ. Ժողովոյ Մայր դիւանի կողմէ ծանուցուած է Պատրիարքական Գեր. Տեղապահ Հօր թէ՝ եկեղեցական երեսփոխանաց առաջին վիճակը դադրած լինելով ըստ օրինի, հարկ է հրաւէր կարդալ մայրաքաղաքիս բոլոր եկեղեցականաց ընդհանուր քուէարկութեամբ նոր ընտրութիւն կատարելու համար ։

Ա. վիճակի դադարեալ երեսփոխանք են՝

Տ. Սիմէօն Եպիսկ. Սէֆէրեան, Տ. Կարապետ Վարդ. Բոզգասոնեան, Տ. Վահան Վարդ. Տ. Մինասեան և Տ. Կարապետ Քահ. Սէթեան ։

Մուշէն մարտ 12 թուով մեզ գրուած նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւններն ·

«Ազգային գործերն յոյժ խառնակ եւ առաջնորդարանն անխնամ վիճակի մէջ են. Մշոյ քահանաներէն մին մեծ պահոց մէջ ի պատիւ մէկ քանի օտար հրաւիրելոց լրկտի հանդէսներ կը կատարէ իւր տունը, Տ. Հայրապետեան կը խաղցնէ ու ինքն ալ կը խաղայ · բայց առաջնորդարանն անփոյթ է ։ Ժողովուրդը գրգռուած ։

«Ալէմտճեան Գեր. Գրիգորիս Նախիջեւանցու վերադարձը խնդրող ժողովրդական ստուար ստորագրութեամբք մեծ հանրագիր մը կնքուելու վրայ է տասն և հինգ օրէ ի վեր · ստորագրութիւնք երկու հազարն անցած են քաղաքին մէջ ։»

Գուրուչէշմէի Թաղական խորհրդոյ վերջնական կազմութեան համար երէկ ըստ օրինի քուէարկութիւն կատարուելով, հետեւեալ արդիւնքն ունեցաւ,

Գասպար	էֆէնտի	Կիւմիւշեան
Ստեփան	»	Փափազեան
Մատթէոս	»	Ալէքսանեան
Պօղոս	»	Բէյլէրեան
Մկրտիչ	»	Հիւսէյինեան ։

Պօյաճը գիւղի նորակազմ Թաղական խորհուրդը թաղին կիսաւարտ եկեղեցւոյ շինութեան ձեռնարկեր է երէկ ։

Տփղիսի հայ թերթերուն մէջ կը կարդանք ·

«ԼՈՆԴՕՆԻՑ մեզ գրում են, որ հայազգի բժշկապետ Խարկովի համալսարանի պրոֆեսոր Շլեթանը այնտեղի յայտնի լօնդօնեան հոգեբանական ընկերութիւնից անդամ է ընտրուել ։ Ընկերութիւնը առանձին ուշադրութեամբ և հետաքրքրութեամբ ընդունել է հայազգի գիտնականի մի յոյժ կարեւոր աշխատութիւնը, որը իւր տեսակում մի նոր աշխատութիւն է հոգեբանական հետազօտութեանց մէջ» ։

«Օդեսսկի Լիստոկ»-ի ասելով, փետրվարի 24ին Նովորոսիսկի համալսարանում Մեծ. պ. Պ. Դ. Մելիքովը պաշտպանել է քիմիայի մագիստրոսութեան աստիճան ստանալու համար գրած դիսերտացիան ամենայն յաջողութեամբ և արժանացել այդ գիտնական աստիճանին ։ Կովկասեցի ուսանողները մեծ համակրութեամբ՝ շնորհաւորել են իրանց հայրենակցի յաջողութիւնը» ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շաբաթ առաւօտ ժամը 3ին Ոսկար Թագաւորն՝ արքունի թիկնապահաց Նուրէթ փաշայի ընկերակցութեամբ՝ պալատական կառօք Պոլսոյ կողմն անցնելով, այցելեց Թոփ Գաբուի պալատը, կայսերական անձնական Գանձուն նախկին պաշտօնատունը, Պաղտատի Քէօշկն և օսմանեան Թանգարանն, և Ծովահայեաց Մէճիտիյէ պալատին մէջ սակաւ ինչ հանգստանալէ յետոյ, ուր՝ ըստ արեւելեան վայելչի սովորութեան՝ սուրճ, չիպուխ և օշարակ հրամցուեցան, մեկնեցաւ անտի ժամը 6ին և ուղղակի Բերա, դեսպանատուն երթալով, միջօրէի ճաշն անդ ըրաւ ։ Ճաշէն յետոյ, Ն. Վեհափառութիւնը քանի մը Նախարարաց այցելութիւններն ընդունեց ։ Ապա Թոփհանէի նաւամատոյցն իջնելով, յատկապէս պատրաստուած շոգենաւով մը Պէյլէրպէյիի պալատը գնաց ուր շրջելէ և ժամանակ մը մնալէ յետոյ, Բերա վերադարձաւ ։

Իրիկուան կողմ, Ոսկար Թագաւորը, Սոֆի Թագուհին և Էօժէն իշխանն՝ ըստ հրաւէրի Վեհ. Սուլթանին՝ փութացին Եըլտըզի պալատն երթալ շքեղ կառքով մը, որուն կը հետեւէին իրենց սպայք, դեսպանատան գլխաւոր պաշտօնատարք, ինչպէս նաեւ Նուրէթ և Ահմէտ փաշաներն կառօք ։

Վեհ. Սուլթանը՝ շրջապատեալ իւր քաղաքային և զինուորական պաշտօնէութեան և նախարարներէն, արժանավայել յարգանօք ընդունելով Իւր Վեհ. հիւրերն, Իմթիյազ ականակուռ պատուանշանն ընծայեց Ոսկար Թագաւորին, ինչպէս և Շէֆքաթ պատուանշանը Սոֆի Թագուհւոյն ։

Ապա Թագաւորն ու Թագուհին իրենց հետեւորդներով Եըլտըզի մէջ յատկապէս պատրաստեալ Քէօշկն երթալով, օսմանեան Վեհապետին փոխադարձ այցելութիւնն ընդունեցին ։

Այս պաշտօնական ձեւակերպութիւններէ յետոյ, Օգոստ. Հիւրերն Եըլտըզի պալատը վերադարձան ուր շքեղ հացկերոյթ մը տրուեցաւ ։ Սեղանին ներկայ էին Վեհ. Սուլթանն, Ոսկար Թագաւորը, Սոֆի Թագուհին, Էօժէն իշխանն, օսմանեան արքայազունք, Նախարարք, շուէտական դեսպան Պ. տ'Էնգրէնոֆ, սպայք և գլխաւոր թարգմանք ։

Սեղանէն յետոյ, Օգոստ. Հիւրերն հրաժեշտ առին Վեհ. Սուլթանէն և դեսպանատուն վերադարձան ։

* * *

Ոսկար Թագաւորն ու Սոֆի Թագուհին իրենց կրտսեր որդւոյն հետ երէկ առաւօտ Բերա, Այնալը-Չէշմէ, Լատինացւոց եկեղեցին երթալով, Պատարագին ներկայ գտնուեցան ։ Եկեղեցական արարողութեանց աւարտումէն յետոյ, Սոֆի Թագուհին գերմանական հիւանդանոցը գնաց ի տես Բրիպինկ թիկնապահին ։

Միջօրէէն յետոյ, Թագաւորն իւր որդւոյն և Նուրէթ փաշայի հետ, ռուսական, աւստրիական և գերմանական դեսպանատուններն և ապա Բարձրապատիւ Մեծ-Եպարքոսի ապարանքն հանդիպելով, իւր արքայական այցետոմսը ձգեց, և անտի ուղղակի Բէհճաթհանէ իջնելով, Չաղլաղանի Քէօշկը գնաց ։ Անդ, պահ մը հանգչելէ, և Քեաղըթհանէի գեղազուարճ հովտին մէջ շրջագայելով շուրջը պարզուող սքանչելի տեսարանները դիտելէ յետոյ, մակոյկով Էյիպ անցաւ, անտի Կայսերական Նաւարանն այցելեց, ծովու ճանբով Թոփ-հանէ գնաց ու Թնդանօթարանն եւս տեսնելէ յետոյ, դարձեալ ծովու ճանբով Տօլմա-Պաղչէ գնաց ուստից դեսպանատուն վերադարձաւ կառօք ։

Ոսկար Թագաւորը վաղը կը մեկնի մայրաքաղաքէս, իսկ Թագուհին և Էօժէն իշխանը պիտի մնան ժամանակ մը, մինչեւ որ Շարլ իշխանն ապաքինի ։

Պապական Նուիրակ Տ. Ռոթէլլի այցելութիւն տուաւ երէկ Ոսկար Թագաւորին ։

Վեհ. Սուլթանն առաջին կարգի Մէճիտիյէ պատուանշան ընծայեց Կ. Պոլսոյ ռումանական Նախորդ դեսպան Պ. Մավրոճէնիին ։

Սամսի Նախորդ կառավարիչ Այիպ պէյ՝ Ա. շրջանակի թաղապետութեան նահանգական օգնական անուանեցաւ Իւլայի աստիճանաւ ։

Եմէնի ելմտական քննիչ Նուրի պէյի ծանուցման վրայ, Ելմտական Նախարարութիւնը Բ. Դրան հետ բանակցած լինելով, կ'ըսուի թէ Հոտէյտայի Նախորդ կառավարիչ Ճէմիլ փաշա հարցաքննութեան պիտի ենթարկի մեծաքանակ գումարի մը հաշուական խնդրոյն համար ։

Կրթական Նախարար Մուսթաֆա փաշա, որ քանի մ'օրէ ի վեր հիւանդ էր, բոլորովին ապաքինած լինելով ներկայ գտնուեցաւ երէկի Նախարարաց խորհրդոյ նստին ։

Քաղաքապետական ժողովոյ անդամ Ահմէտ փաշա երէկ Բ. Դուռն երթալով, տեսակցեցաւ արտաքին գործոց նախարարի խորհրդական Ֆախրի պէյի հետ ։

Հակառակ Լոնտրայի և Պետրբուրկի կէս պաշտօնական լրագրաց հերքումներուն, կ'ըսէ Սէլամէթ, հրապարակին վրայ զրոյցներ կան թէ Անգլիա և Ռուսիա Թուրքիոյ հետ դաշնակցութիւն մ'ընելու նպատակաւ առաջարկներ ըրեր են Բ. Դրան ։

Որչափ ալ որ այս մասին յիշուած մանրամասնութիւնք ստուգուած չեն, սակաւին յայտնի է սակայն թէ, կ'ըսէ Ղալաթիոյ թերթն, երկու հակառակորդ պետութիւնք արդարեւ դիմումներ ըրեր են Բ. Դրան որ պատասխաներ է թէ՝ այն պարագային յորում Կեդրոնական Ասիոյ մէջ պատերազմ ծագի, ինք որոշած է կատարելապէս չէզոք դիրք մը բռնել ։

Ռումանական Նախորդ դեսպան Պ. Մավրոյէնի շաբաթ օրը Բ. Դուռն երթալով, արտաքին գործոց նախարարութենէն առաւ Կ. Պոլսոյ Ռումանական Նորընտիր դեսպան Պ. Կիքայի ընդունելութեան հրովարտակն ։

Պ. Կիքա՝ որ ինչպէս կը յիշուի, Աթէնք գնացած էր իւր հրաժեշտի գիրերն Գէորգիոս Թագաւորին մատուցանելու համար, մայրաքաղաքս եկաւ այսօր ։

Կ. Պոլսոյ քարափանց շինութեան համար Միշէլ փաշա նոր տեղեկագիր մը մատուցած էր հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան, որով իւր նախապէս ներկայացուցած առաջարկները կը բարեփոխէր ։ Սէլամէթ կ'իմանայ թէ յիշեալ նախարարութիւնը տեղեկագիր մը յղելով Բ. Դրան, կարծիք յայտներ է թէ ինչ ինչ վերապահումներով կ'ընդունի յիշեալ բարեփոխումները ։ Թուրք լրագիրը կը յարէ թէ Միշէլ փաշա օտար դրամատերաց նոր խումբ մը պիտի կազմէ, և պիտի ընդունի օսմանեան դատարանաց իրաւասութիւնը ։

Աթէնքի թերթերն հեռագրի մը պատճէնն հրատարակած են, զոր Կրետէի յոյն բնակիչք ուղղելով Բարձր. Մեծ-Եպարքոսին կը յայտնեն թէ շատ յուզուեր են լսելով որ կայսերական կառավարութիւնը խառն գաւառաց պուլղար մետրոպոլիտներու պէրաթները պիտի յանձնէ ։ Հեռագիրը կը յայտնէ թէ Կրետէցիք հանրագիր մը կը պատրաստեն Բ. Դրան մատուցանելու համար, որով կը խնդրեն որ չյանձնուին այդ պէրաթները, զի այս բան յունական եկեղեցւոյ առանձնաշնորհմանց կը վնասէ ։

Էնկիւրիի կուսակալութիւնը Պէյ-Բազարի հրկիզելոց նպաստամատոյց յանձնաժողովին դիմելով, խնդրած է որ այդ հրդեհէն վերջը կառուցեալ տանց համար տեղացիք կալուածական տուրք չվճարեն անցեալ տարւոյ հաշուոյն ։

Օսմանեան հանրային պարտուց վարչութեան գերմանացի պաշտօնատարներէն Պ. Զվիէտենէք՝ որ բաւական ծանր կերպիւ հիւանդ էր, ապաքինած է և իւր կարեւոր պաշտօնի գլուխը կ'անցնի քանի մ'օրէն ։

Սոֆիայէն առնուած նամակներէ կ'երեւի թէ արդարեւ Արեւելեան Ռումէլիի և Պուլղարիոյ ծայրայեղ պուլղարեան կուսակցութիւնը տեսակ մը գործունէութիւն ցոյց կուտայ Մակեդոնիոյ մէջ շարժում մը յառաջ բերելու, և հակառակ Գեր. Էկզարքին և Ռուսիոյ ու միւս մեծ պետութեանց ներկայացուցչաց յորդորներուն, Մակեդոնիոյ ի նպաստ շարժումները շարունակել տալու նպատակաւ ։ Փօլիթիշէ Քօրրէսփօնտէնցի մէկ թղթակիցն ալ կ'ապահովէ թէ պուլղար իշխանապետութիւնը մասն չունի այս շարժմանց մէջ և հաստատապէս որոշած է որ և է կերպիւ չունենալ այնպիսի ընթացք մը որ վտանգաւոր կը նկատէ պուլղար տարրի ծաւալման համար ։ Այսու հանդերձ, եթէ Մակեդոնիոյ մէջ անկարգութիւններ արծարծելու փորձեր լինին, կարող չպիտի լինին Պալքանեան թերակղզւոյն բնակչաց անդորրութիւնը խանգարել, ըստ որում խռովարարք յոյժ սակաւաթիւ են ։

Յայտնի է թէ Բ. Դուռը ծանր դիտողութիւններ ըրած է պուլղար կառավարութեան այդ խռովութեան նկատմամբ ։ Սոֆիայի դահլիճը պատասխաներ թէ ինք ո՛չ մասնակցութիւն և ո՛չ ալ տեղեկութիւն ունէր · եւրոպական քանի մը թերթեր ալ կը գրեն թէ այս պատասխանն անբաւական նկատելով, Բ. Դուռն օտար երկիրներու Օսմանեան դեսպանաց հրահանգ ղրկեր է, որպէսզի մեծ պետութեանց ուշադրութիւնն հրաւիրեն Պուլղարիոյ ծայրայեղ կուսակցութեանց վրայ և խնդրեն որ անոնք՝ դիւանագիտական ճանբով հրաւիրեն զՊուլղարիա աւելի ուղիղ ընթացք մը բռնելու ։ Էկզարքարանն ալ ամեն ջանք կ'ընէ մտքերն հանդարտեցնելու համար, ցոյց տալով ծայրայեղ հայրենասէր պուլղարաց որ, եթէ շարունակեն անպատշաճ լեզու մը գործածել Բ. Դրան առջեւ, այս վերջինն իւր արժանապատուութիւնը վիրաւորուած նկատելով, չպիտի ուզէ պուլղար մետրոպոլիտաց պէրաթներն յանձնել, նոյն իսկ եթէ Էկզարքարանի խնդիրն ընդունելու տրամադիր երեւի ։

Ս. Կիւրեղի և Ս. Մեթոտիոսի հազարամեակի տօնն, որ հանդիսաւորապէս պիտի տօնուի ի մօտոյ բոլոր սլաւաց կողմէ, կրնայ առիթ ընծայել ամենէն մոլեռանդ պուլղարաց որպէս զի պատուիրակութիւններ ղրկեն ի Ռուսիա և սլաւական ուրիշ երկիրներ, Թուրքիոյ դէմ գանգատելու և սահմանագլխոյն վրայ ցոյցեր ընելու համար ։ Այս տեսակ պատահականութեանց առաջքն առնլու մտօք, Էկզարքարանն հրահանգ ղրկած էր Պուլղարիոյ և Ար. Ռումէլիի մետրապոլտաց ։ Կը վախցուի սակայն թէ այս հրամանաց գործադրութիւնը դժուարութեանց հանդիպի ։ Էկզարքարանը վերջերս իւր ուրախութիւնն յայտնեց Բ. Դրան և ստիպողաբար խնդրեց որ Զատկական Տօնէն առաջ պէրաթներն յանձնուին ։ Պուլղար թերթերը գոհութեամբ կը խօսին այս պարագայից մէջ Գեր. Էկզարքին խոհեմ և իմաստուն ընթացքին վրայ ։

Պաղտատի հանգուցեալ հաշուակալ Հագգը էֆէնտի՝ տեղւոյն կուսակալ Թագիէտտին փաշայի կողմէն սպառնալիք տեսնելէ քանի մ'օր յետոյ մեռած լինելով, հանգուցելոյն ամուսինն հեռագրաւ արդարութիւն կը պահանջէ ։ Մինիթէֆիգի կառավարիչ Նուրի պէյ ևս Պաղտատի մէջ մեռած լինելով, կ'ըսուի թէ նորա ամուսինն ալ միեւնոյն դիմումն ըրեր է ։

Երէկ Հանիայէն (Կրետէ) կայսերական անձնապահ հեծելազօրաց Միրլիւա Խուշէմ փաշայի ուղղեալ հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Նորին վսեմութեան եղբայրը Մուսթաֆա պէյ անցեալ շաբաթ օր սպաննուեր է տեղւոյն քրիստոնէից կողմէն ։ Վսեմ. Խուշէմ փաշայի քեռայրն եւս ասկէ 3 ամիս առաջ սպաննուած էր ։

Շուէտ Նորվեկիոյ Թագաւորին ու Թագուհւոյն ի Կ. Պոլիս այցելութեան առթիւ, Օսմանլը կը յիշեցնէ այն ժամանակն յորում Շուէտի մեծանուն մէկ թագաւորն այցելած է օսմանեան մայրաքաղաքն և սիրալիր հիւրընկալութիւն գտած է Սուլթան Համիտ Բ. կայսեր օգոստափառ Նախորդէն ։

Ահմէտ Գ. կայսեր ժամանակն էր, որ 1803ին գահ բարձրացաւ ։ Կարոլոս ԺԲ՝ սքանտինաւեան դիւցազնն որ փառաւոր յաղթանակներ տարած էր Տանիմարքացւոց, Բոլոնիացւոց և Ռուսաց վրայ, և ուրականի մը նման անցած էր Բոլոնիոյ և արեւմտեան Ռուսիոյ մէջէն, Բիւլթաւիայի հուշակաւոր ճակատամարտին մէջ յաղթուելով, իւր բանակին մնացորդով հարկադրեցաւ ապաստանարան խնդրել Օսմանեան կայսրութեան երկիրներէն միոյն մէջ.—1712 տարւոյ յուլիսի սկիզբն էր, թագաւորը Պօղ գետին եզրն հասաւ իւր մարդերով և միւս եզրն անցաւ նաւակներով զորս Պէսարապիոյ կառավարիչ Մէհմէտ փաշա անոր տրամադրութեան ներքեւ դրած էր ։ Յուլիս 13ին Պէնտէր հասաւ, և նոյն օրը գիր մ'ուղղելով Սուլթանին՝ հիւրընկալութիւն խնդրեց · Կարոլոս ԺԲ. 1800 մարդ ունէր իրեն հետ ։

«Բոլոր այս մարդիկը, կ'ըսէ Վոլթէր, իւր «Պատմութիւն Կարոլոսի ԺԲ.ի» գործոյն մէջ, ինչպէս նաեւ անոնց երիվարք, կը բնակէին և կը կերակրուէին Սուլթանին ծախիւք ։ Բացի առատ պաշարներէ, օրական 500 սկուտ կստանային օսմանեան վեհապետէն ։ Բազում օտարազգիք Կ. Պոլսէն կուգային Կարոլոս ԺԲ.ը տեսնելու համար, խումբ խումբ Թուրքեր, Թաթարներ, ամենքն ալ կը յարգէին զայն եւ կ'սքանչանային նորա վրայ ։ Թագաւորը բնաւ գինի չդնելով բերանն եւ ամեն օր կանոնաւորապէս ներկայ գտնուելով հասարակաց աղօթքներուն, անոր համար կ'ըսէին թէ «Տէմիրպաշ խալամ մ'է» ։ Քանի մը շաբաթ յետոյ, Սուլթանը 25 արաբական նժոյգ նուէր ղրկեց Շուէտի թագաւորին. այս ձիերէն մին որոյ վրայ Ն. Վեհափառութիւնն հեծած էր, ադամանդազարդ ձիու թամբ մ'ունէր ։ Սուլթանը սիրալիր նամակ մը ղրկած էր այս նուէրներուն հետ» ։

Սքանտինաւեան դիւցազնն որ համայն աշխարհ իւր յաղթութեան շչիւններով լեցուցած էր, քիչ յետոյ Թուրքիոյ և նոյն իսկ Կայսեր արքունեաց ամենէն ժողովրդական մարդն եղաւ ։ Շուէտի թագաւորը 1714ին մեկնեցաւ Թուրքիայէն իւր երկիրը վերադառնալու համար ։

Լա Թիւրքի՝ Բասրայի լրագրերէն առնլով հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ քարատաղցաց ձեռամբ ինն իսլամաց սպանման դէպքին նկատմամբ ։

Վեհ. Սուլթանը փութագ յայտնած լինելով որ արդարութիւնն ի գործ դրուի, որոշուեր է քննիչ խառն Յանձնաժողով մը կազմել · հետեւաբար Բասրայի դատարանին Մէքթուպճի Ռաիֆ էֆէնտի Կայս. կառավարութեան կողմէ պատուիրակ կարգուելով Քարատաղի պատուիրակաց հետ միացեր է ի վերին Բոլշին ։

Ոճրագործք ըսեր են թէ իրենք ուզած էին յիշեալ քարատաղցիները դուրս հանել իսլամին որսորդութեան յատկացեալ անտառէ մը, բայց ըստ որում քարատաղցիք դիմադրած և պահապաններէն երեքը վիրաւորած էին, իրենք ալ անձերնին պաշտպանել հարկադրուած էին իրաւամբ ։ Բայց այս կերպով չկրցան ինքզինքնին պաշտպանել օսմանեան պատուիրակին յառաջ բերած ջախջախիչ փաստերուն առջեւ, որք հաստատեցին թէ կանխամտածութեամբ սպանութիւն գործած էին ։

Երկու կողմանց պատուիրակները բաժնուեր են իրարմէ բարեկամական զգացմանց արտայայտութեամբ, և տեղւոյն իսլամ հասարակութիւնն՝ որ յոյժ ցաւած էր այս ոճրագործութեան վրայ՝ մեծ գոհութեամբ տեղեկացեր է քննութեանց արդեան ։

Կը յիշուի թէ անցեալները քանի մը Հաճի Զարիֆի ընկերութեան Կիւլէպաշ անուն շոգենաւով արգիլեալ զէնք բերած լինելով մայրաքաղաքս, թէ՝ իրենք և թէ՝ մաքսատան քանի մը պաշտօնեայք՝ իբր մեղսակից՝ ձերբակալուած և հարցաքննութեան ենթարկուած էին Պոլսոյ Պատժական ատենին առջեւ ։

Արդ, դատարանն իւր վճիռը տուաւ այս օրեր. զէնքավաճառն՝ ի բացակայութեան, ինչպէս նաեւ մաքսատան պաշտօնեայ Հիւսէյին էֆէնտին՝ դատապարտեցան իրենց քաղաքային իրաւանց զրկման, երեք տարուան բանտարգելութեան և իբր պարգեւ տրուած 20 ոսկւոյ գումարին հատուցման ։ Այն նաւավարն որ զէնքերը շոգենաւէն ցամաք հանած էր, դատապարտուեցաւ իբր մաքս վճարելի գումարին կրկնապատիկն հատուցանելու ։ Իսկ մաքսատան Եանի ու Նորիկ անուն պաշտօնեայք արձակուեցան, իրենց յանցաւորութիւնն հաստատող փաստեր չգտնուելուն պատճառաւ ։ Պոլսոյ ընդհանուր դատախազը դատարանի սոյն վերջին որոշման դէմ բողոքած է վերաքննութեան ատենին առջեւ ։

Ելմտական Նախարարութեան կողմէն գաւառաց կուսակալներուն ուղղեալ շրջաբերական մը կը պատուիրէ որ երբ դատական իշխանութեանց ձեռամբ մասնաւորաց կալուածներն ի վաճառ հանուին կառավարութեան մէկ պահանջը գանձելու համար, այդ կալուածք պէտք է արձանագրուին Ելմտական Նախարարութեան անուամբ, եթէ կայս. գանձը տէր լինի անոնց ։

Երէկ և այսօր մայրաքաղաքս եկող ուղեւորաց մէջ յիշատակութեան արժանի են,

Հոլանտայի Թագաւորին գլխաւոր բժիշկ Տոքթ. Աթինկրաֆթ ։

Ծիտտէի անգլիական հիւպատոս Պ. Պիտէլ ։

Վառնայի իտալական հիւպատոսը ։

Արեւելեան Ռումէլիի Ներքին գործոց տնօրէնի խորհրդական Պ. Նաչօ ։

Նոյնպէս մայրաքաղաքս եկաւ երէկ Ռումանիոյ թագաւորին սպայներէն Պ. Ալէքսանդր Միրօնէսքօ որ իւր վեհապետին կողմէ վեց սնտուկ բերած է Շուէտի Ոսկար Թագաւորին յանձնելու համար ։

Սնտուկներու պարունակութիւնն յայտնի չէ դեռ ։

Նախընթաց օրը Բերա, Թագսիմի մօտ Տիմօ անուն Ալպանացի գործաւոր մը և Արնավուտգիւղ Էլիա անուն Յոյն մը յանկարծամահ եղան ։

Տրապիզոնի Ֆրանսական հիւպատոս Պ. Ա. Քէրրի ընդհանուր հիւպատոսի աստիճանի բարձրացաւ ։

Տրապիզոնի Անգլիական հիւպատոս Պ. Պիլիոթի Կրէտէ փոխադրեցաւ նոյն պաշտօնով ։

Իզմիրի Ըմբրէսիօն լրագիրը կը պատմէ թէ անցեալ շաբթու բուռն մրրիկ մը պատահելով Թենոս կղզւոյն շրջակայքը, քանի մը նաւակներ ընկղմեր են և կղզւոյն առջեւ խարսխեալ անգլիական Անտիլօփ շոգենաւն հարկադրեր է հեռանալ վտանգի չհանդիպելու համար ։ Կը կարծուի թէ առագաստանաւ մ'ալ ընկղմած լինի ։

Սէրայէվոյի մէջ Բրօսվիէթա (Յառաջդիմութիւն) անուն սրպերէն լեզուաւ թերթ մը պիտի հրատարակուի ի մօտոյ, որ Բոսնիոյ և Հերսէքի յոյն բնակչաց շահերը պիտի ներկայացնէ ։ Այս թերթ, քաղաքական յօդուածներ հրատարակելով հանդերձ, մասնաւորապէս պիտի զբաղի տնտեսական և մտային յառաջդիմութեան վերաբերեալ խնդիրներով ։

Ագրիանուպոլսոյ ոստիկանութիւնը Շաբիւղլիսի կողմերն եօթն աւազակաց խումբ մը ձերբակալելով, դատարանին կեդրոնական բանտը տարեր է զանոնք ։ Կը կարծուի թէ սոքա այն աւազակներն են որք անցեալ տարի Պ. Տիւսիի որդին առեւանգեցին ի Բոռոսմօ ։

Մարսիլիայէն կը ծանուցանեն թէ Ֆրէսինէ ընկերութեան շոգենաւուց մէկ մասը Ֆրանսական զօրաց և ռազմամթերաց ի Թոնքին փոխադրութեան յատկացուեր է ։

Պրուսայի գաւառին մէջ մինչեւ ցարդ մարդահամարի տումարին մէջ արձանագրուող անձանց թիւն է 91,924 ։

Օսման-Գազուի սղոցիչներն սատաղձագործներէն իրենց ստացած վարձքին վրայ յաւելում մ'ընել տալու համար ամէնքը մէկէն իրենց պետին թելադրութեամբ գործադուլ ըրած լինելով, այս վերջինն և թելադրիչներէն մի քանին ոստիկանութեան կողմէ ձերբակալուեցան։

Վերջերս գողութեան քանի մը դէպքեր պատահած էին Սեւ Ծովու եզերաց մօտ Սախարիա-քէօյ և Տօմուզտէրէ գիւղերուն միջեւ գտնուող ճանբուն վրայ։ Չարագործք մինչեւ իսկ Ալի Չավուշ անուն ոստիկան մը սպաննած էին։ Այժմ Թարիք կը ծանուցանէ թէ այդ աւազակք ձերբակալուեր են և քովերնին գտնուեր են Տօմուզտէրէի յունական փոքր եկեղեցիէն անցեալները գողցուած անօթները։

Փարիզեան թերթերը կը գրեն թէ Փարիզու Աչքաղարի առաջին երգչուհի, հռչակաւորն Թէրէզա, մօտերը է մայիս ամսոյ մէջ ստոյտ մ'ընել ի Սթրազպուրկ, Վիէննա, Պուքրէշ և ապա Կ. Պոլիս գալ և քանի մը ներկայացումներ տալ հոն։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

ԱԺԱՆՍ ՀԱՎԱՍ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԻԱ

Լոնտրա 10 ապրիլ

Ելեւմտական ժողով. — Պ. Կլատսդոն՝ հարցման մը պատասխանելով՝ ըսաւ թէ աֆղանեան սահմանագլխոց վրայ տեղի ունեցած դէպքին առթիւ խնդրուած բացատրութեանց ի պատասխան՝ Պ. Կիրս ծանուցած է Անգլիոյ արտաքին գործոց նախարարութեան թէ ռուս կառավարութիւնը բացատրութիւն պահանջած է Քոմարոֆ զօրավարէն ի մասին իւր այս գործողութեան։

Լոնտրա 11 ապրիլ

Տեյլի Նիւզ կ'ըսէ թէ Բեդրսպուրկէ տրուած վերջին զեկուցմունք ապահովացուցիչ են և կ'արդարացնեն խաղաղութեան պահպանման յոյսն։ Անգլիական կառավարութիւնն որոշած է սակայն շարունակել իւր պատերազմական պատրաստութիւնները։

Տեյլի Նիւզ կը յայտնէ թէ Պ. Կիրս բացատրութիւն պահանջած լինելով Քոմարոֆ զօրավարէն, հաւանական չէ որ տասնեհինգ օրէ առաջ պատասխան ընդունի։

Պէրլին, 11 ապրիլ

Ուիլհէլմ կայսր և Պիզմարք իշխանը ջանքեր կ'ընեն ի Բեդրսպուրկ և ի Լոնտոն՝ պատերազմն արգիլելու համար։

Բեդրսպուրկ, 12 ապրիլ

Քոմարոֆ զօրավարին մէկ հեռագիրը կը հաստատէ թէ Աֆղանք են որ նախայարձակ եղած են վերջին կռւոյն մէջ։

Իսմայիլիա, 11 ապրիլ

Ապրիլ 1էն 10 Սուէզի ջրանցքէն անցնող նաւուց թիւն է 130 և տասնօրեայ հասոյթըն 2,070,000։

ԱԺԱՆՍ ՌԻՒԹԸՐ

(Ռէօ-Բէրէ հեռագրական գործակալութեան Կ. Պոլսոյ Ներկայացուցիչ Տր. Իրքէնպէրը հետեւեալ հեռագիրն հաղորդած է Խմբագրութեան։)

ՌՈՒՍՈՑ-ԱՖՂԱՆ ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Լոնտրա, 12 ապրիլ

Բեդրսպուրկէ առտ հասած հեռագիր մը կը հաստատէ թէ ռուս կառավարութիւնն հեռագիր մ'ստացած է Քոմարոֆ զօրավարէն՝ բացատրող ռուս և աֆղան զօրաց վերջին կռիւն։ Ըստ այդ հեռագրին՝ Քոմարոֆ զօրավարն ամսոյ 1ին պահանջեր է Աֆղաններէն թողուլ իրենց ամրացեալ դիրքեր։ Հեռագիրը կը յաւելու. «Աֆղանք, Անգլիացւոց յանձնարարութեան համեմատ, մերժեցին այս պահանջումս։» «Բայց, կը շարունակէ զօրավարն, պահանջմանցս ույժ տալու համար, յառաջացայ դէպ այդ դիրքեր՝ յուսալով թէ տակաւին խաղաղ ելք մը կը տրուէր գործին։ Աֆղանք հրացանաձգութեամբ ընդունեցին զիս և յարձակումն սկսան իրենց հեծելազօրք, այս կերպիւ հարկադրելով զիս՝ կռիւն ընդունելու։»

Ժուռնալ տը Ս. Բեդրսպուրկ յօդուած մը կը հրատարակէ՝ հերքելու համար անգլիական մամլոյ ամբաստանութիւններն ընդդէմ Ռուսիոյ, և այսպէս կ'եզրակացնէ. «Կը յուսանք հաստատած լինել մեր մեկնութեամբք ի մասին Քոմարոֆ զօրավարի հեռագրին, թէ այլ եւս չը կրնար ըսուիլ թէ Ռուսք նախայարձակ եղած են ընդդէմ Աֆղանաց։»

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՕՐՍԱ

Ղալաթիա, 1 Ապրիլ

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿԱԳՐՈՑ

3 ամիս Լոնտրայի վրայ (պանքայի)	110	1/2
3 » » » (վճռականի)	110	3/8
3 » Բարիզի » (պանքայի)	22 95	
3 » » » (վճռականի)	23 02 1/2	

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմանեան Քօնսօլիտէ

		Դահեկան
Նրէկ երեկոյ գոց.	(Միաց. D. Սէրի	17 2
Զօրայաին գոցուելէն վերջը	»	17
Բերայի մէջ	»	17 3
Առաւօտուն բացուեցաւ	»	17 6
Բարձրագոյն գին	»	17 13
Նուազագոյն »	»	17 6
Կէս օրին	»	17 12

Փոխառութիւն 1858) 1862)	A. Սէրի Գ. Կ. Ա. Ո.	28 20
» 1860) » 1863) » 1872)	B. » Գ. Կ. » »	17 20
» 1865) » 1869) » 1873)	C. » Գ. Կ. Օ. »	17 4

Իւնիֆիէ Եգիպտական

Նրէկ երեկուան գոցուեցաւ	69
Այս առտու բացուեցաւ Գ. Կ.	69 20
Կէս օրին	69 35

ԲԱԺՆԵՏՈՄՍՔ

Սօսիէթէ ժէնէրալ	Գ. Կ.	Անգլ. Լ. Ր.		3 12
Քրէտի ժէնէրալ	»	»	Օսմ. »	6 30
Պանք տը Գօնս.	»	»	» »	5 10
Սօս. Շամէ է վալէօր	»	»	» »	[illegible] 30
Թրամուէյ	»	»	» »	275
Ռումէլիի երկաթուղի			Ֆր.	42 25
Օպլիկասիօն տը Բրիօրիթէ			»	—
Բաժնեթուղթ Լաւրիոնի			»	65

Ընթացք դրամոց

Օսմանեան ոսկի	զրշ. ...	100
20 Ֆրանքնոց	» ...	87 29
Անգլիական ոսկի	» ...	110 8
Բօլ Իմբէրիալ	» ...	90 12
Քրիմից	» ...	51 15
Ռուպլի թղթադրամ	» ...	9 7
» արծաթ	» ...	89 20
Ֆիօրին	» ...	9 2
Մէճ. արծ. (տարբ.)	» ...	107 15
Վեցնոց	» ...	102 20
Հինգնոց	» ...	102 30
Մէթալիք	» ...	98
Պզինճ	» ...	—
Թղթադրամ	» ...	—

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՕՐՍԱ

Լոնտոն, 11 Ապրիլ, ժամ 5 վայր. 15 երեկոյ

Անգլ. քօնսօլիտէ գոցուեցաւ	95 1/8
Օսմ. » Սէրի Տ. բացուեցաւ	15 3/4
» » » գոցուեցաւ	15 1/2
» » » Ա.	28
» » » Բ.	17
» » » Գ.	15 1/2
Փոխառութիւն 1877	74
Պանք Օթօման	11 3/4
Ռուսական փոխառ. 73 (գ. կ.)	82 1/4
Եգիպտական միացեալ (Իւնիֆիէ)	64 1/2
» առանձ. (բրիվիլէժիէ)	81 3/4
Տայրա Սանիէ	59
Տօմէնիալ (փոխառ. Ռօչիլտ)	79
Հունգարական պարտաթուղթ 1877	—
Փոխանակութիւն Բարիզի վրայ	—

Վիէննա, 11 Ապրիլ, ժամ 4 երեկոյ

Փոխանակութիւն Լոնտոնի վրայ	125 65
Օսմանեան երկաթուղի	21 20

Բարիզ, 11 Ապրիլ, ժամ 3 վայր. 45 երեկոյ

Ֆրանսական Ռանթ 4 1/2 % բաց	108 15
» » 3 % բաց	77 20
Օսմանեան քօնսօլիտէ բացուեցաւ	15 80
» » գոցու. գ. կ.	15 75
Միացեալ պարտք Սէրի Բ.	18 50
» » Գ.	16
» » Դ.	— —
Օսմանեան երկաթուղի	42
» Րէժիի բաժնեթուղթք	— —
Պանք Օթօման	545
Գրէտի Լիօնէ	525
» Ֆօնսիէ գ. կ.	1302 50
Բաժնետոմս Լիոնի (գուբ. կոր.)	1256 25
Սուէզի ջրանցք	2002 50
Ռուսական 5 % 1877ի (գ. կ.)	83 1/8
Իտալական Ռանթ (գ. կ.)	92 85
Եգիպտական միացեալ գոց	314 37 1/2
Սպանիական (արտաքին) (գ. կ.)	56 5/8
Բրիօրիթէ Թիւրք	367 50
5 % Հելլենական (գ. կ.)	317 50 (*)
Չէք Լոնտրայի վրայ	25 39

ԲԱՐԻԶ ՔԹԻԹ ՊՕՒՐՍ

Ապրիլ 11, ժ. 10, վ. 45

Ֆրանս. Ռանթ, 4 1/2 %	108 10
Օսմանեան »	15 90
Եգիպտական միացեալ	316 25

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

«ԱՐԵՒԵԼՔ» Ի

ՀԱՅԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

* * * Մարտ 20

Ահա՛, ուղիղ մի ամիս է, որ մենք հայ տարրին հասած անբաղդութեան մեծութիւնից անզգայութեան ենք ենթարկուած. ոչ մի բան, ոչ մի երեւոյթ, մեզ այլ եւս հանգստութիւն չի պատճառում. այլ ընդհակառակն այդ բոլորն էլ ատելի, զզուելի են դարձել։ Անզգայութեան կամ թէ լարուած դրութեան մէջ ոչ մի բանի ձեռք չես կորողանում տալ։ Խեղճ ժողովուրդ, սուս ու փուս ընկած աշխարհի մի անկիւնը, որ մարդկութեան նախկին օրրանն է եղել, առանց որ եւ է մի հասարակութեան, սղդի առաջնորդութե անդաղքակրթութեան չուղիղն ես ընծանում, յօդուտ նրան լոյս ու կրթութիւն ծաւալում քաղաքակրթութիւնից հեռու այդ վայրերում և ահա՛ փոխանակ երախտապարտ լինելու քեզ՝ արած ծառայութիւններիդ առթիւ, դաւերի, բռնաբարութիւնների ես հանդիպում։ Եւ այդ սոսկալի խոչընդոտները ումի՞ց, ի՞նչ կողմից.— Քաղաքակրթութեան անունով երեւակայող մի յոյժ զօրաւոր մարմնից։ Ամեն կողմից շրջապատուած դժնդակ խոչընդոտներից և յոյժ տխուր հանգամանքներ արտադրող երեւոյթներից, խե՛ղճ, թշուառական հայը դեռ շատ երկար ժամանակներէ ի վեր բռնիտուած և սովորած է տանել անպատասխան կեանքի այսպիսի անպատեհութիւնները։ Բայց ինկատ առնելու է, որ նրա նոյն այս վիճակում, նրա գոյութեան. Ներքին հոգեկան կազմուածքի մէջ, ինչպէս արշալոյսին ցոլող աստղիկը, հանդարտօրէն վառվում, մնում է այն լի զգացմունքներով եռանդը, ազգութեան կայծը, որոցմով այդ տառապեալ և անբաղդ ժողովուրդը քառասուն տարիէ ի վեր մաքառել է ոչ միայն իւր գոյութիւնը պահպանելու, այլ նաեւ նշանաւոր ծառայութիւն է մատուցել համայն մարդկութեան շահերին նպաստելու մէջ։ Այն հինաւուրց ժամանակներում, չնայելով իւր միայնութեանը Ասիայի այլ ժողովրդների մէջ, նա այնու ամենայնիւ մեծ տոկունութեամբ կարողացել է թողնել իւր անցեալի այնպիսի յարգելի յիշատակներ, որոնք ոչ պակաս իրաւունք են տալիս նրան հպարտութեամբ իւր խնկելի հայ անունը արժանի համարձակ հոչակել։ Միթէ այդ բոլորից մոռացուած հայ մարդը չէ՞, որ իւր համեստ, խոհեմ ընթացքով քաղաքակրթութեան զանազան ստուարէջներում, մայրենի հողի վրայ, մաքառելով արդի կեանքի շատ պայմանների դէմ, անշահասիրութեան և մարդկային ինքնաճանաչութեան օրինակներն է ցոյց տալիս։ Նա չէ՞ր արդեօք քրիստոնէութեան ծաւալման և պահպանման համար միակ նեցուկը այսպէս տեղերով լցուած արեւելքի այդ խոր վայրերում։

Միթէ նա չէ՞ այժմ էլ այն միակ տարրը, որին քաղաքակրթութիւնն կոչած է մնաւոր ասպարիզում նշանաւոր դեր խաղալ արեւելքի նորագոյն պատմութեան մէջ։

Ինչո՞վ ես նրանից բարձր, դո՛ւ, երեւակայող տիրող տարր, ինչո՞վ, քաղաքակրթութեան, մարդասիրութեան ինչ վեհ անուններով ես նրան բարձրացել, որ այսօրուան օրս համարձակօրէն յանդգնում ես նրա մատաղ սերունդին ղեկավար լինել։ Ո՞չ նրանով արդեօք, որ մեր այս խաւարչտին ժամանակներում ամենուրեք մահացի հարուածներ են տանում, քո ճնշման տակ, քեզնից ապականուող, նահապետական պարզ կեանքով ապրող փոքրիկ ազգութիւնները։

Քաղաքակրթութեան անունով գործող տարրերի այս ընթացքը, որ բնաւ չի համապատասխանում նրանց կոչմանը, իրաւն ասած, մեզ վրայ, երեւակայել չենք կարող թէ ո՛րքան ծանր տպաւորութիւններ է թողնում, և թէ նոյն իսկ մենք ինքներս անդամ ամօթ, պատկառանք ենք զգում, երբ այսպիսի լուսաւոր դարում, քաղաքակրթութեան նուիրական անունը, նրա բաղմախորհուրդ վեհ կոչումը, այսպիսի սոտր, զզուելի դիտումների, խարդաւանքների գործիք դառած լինելն ենք տեսնում. տասնութիւններորդ դարու այս վերջերում, երբ մտքի ազատութեան և ազգութիւնների մէջ կատարեալ համերաշխութեան փառաւորութիւնն իւր զարգացման մէջ համարեա վերջին կէտին է հասած, արդարեւ այսպիսի ամօթալից և դատապարտելի բռնաբարութիւնը միանգամայն սոսկալի մի երեւոյթ է ներկայացնում։

Կովկասիոյ և Անդրկովկասիոյ բոլոր հայաբնակ վայրերը, այժմ արդէն տխրութեան մառախուղով են պատած։ Ահա՛ վայրկեաններ, ուր ժողովուրդի ինքնաճանաչութեան զգացմունքներն երեւան է գալիս. հայ մանկտին, ներկայ մատաղ սերունդը, մանչ և աղջիկ, այդ հոգով են առաջ դիմելու. Ներկայ տարւոյ փետրուար ամսի վերջին օրերը հայ մանկտին երբեք չի մոռանալու։ Այդ օրերը յորում տեղի ունեցան հայ ուսումնարանների փակումն կառավարութեան կողմէն, աւելի պարզօրէն զարթեցրին նորա մէջ ազգային ինքնաճանաչութիւնը ու այդպիսով նորա նուիրական դրօշը խըլփեցին մատաղ սերունդի հոգու, սրտի վերայ. նոյն իսկ այժմ, այս առաջին օրերում դեռ, թող մտաւոր ասպարէզ, հայ մատաղ սերունդը իւր միջից ազգային ինքնաճանաչութեան մի կենդանի, նուիրական կոթող թողեց։ Այդ յաւերժական, կենդանի կոթողը միայն ամենաբարձր, վսեմ զգացմունքներով լի ու անարատ հոգւով և անձնուէր յոյսերով տոգորուած մարդկութեան ընտիր հասարակութիւնները կարող են թողնել։ Հայութիւնն իւր ներկայ վիճակով արդէն ապացուցեց, որ նա այն ընտրեալ ազգութիւններից մէկն է, որոնց միայն վիճակուած է ճշմարիտ քաղաքակրթութեան ու մարդասիրական վեհ զգացմունքների արտայայտիչն լինել։ Դորան ինչպէս պարզ ապացոյց, բաւ է որ արդի հայութիւնը մատնացոյց անի այդ նուիրական, կենդանի կոթողի վրայ։ Այդ կոթողը՝ Շուշու հայ օրիորդաց դպրոցի աշակերտուհի Մատիլդա Ղարաբէգեանն է։ Օրիորդ Մատիլդան հայ օրիորդաց դպրոցի փակմանը զոհ գնաց. նա ի բնէ շատ զգայուն, խելացի աղջիկ էր։ Փետրուարի 27ին առաւօտեան դպրոց է յաճախում։ Ուրախ, զուարթ ընկերուհիների հետ բարեւելուց զկնի նստում է իւր սովորական տեղը։ Պէտք է ասած որ մեր հայ օրիորդները, այժմ, առհասարակ մի առանձին ուրախութեամբ և սիրով են յաճախում ազգային դպրոց։ Առարկաների պարզ, ճիշդ կերպիւ աւանդումը, ուսուցիչների, ուսուցչուհիների քնքուշ, բարեկրթավարմունքը, հայ աղջկաց սիրտ, հոգին միանգամայն կապում են դպրոցի հետ. և այդ է միայն պատճառը, որ նա սրտասոփ յարգանքով, պատկառանքով է վերաբերւում դէպի հայ դպրոցը։ Այս վերջինը հայ աղջկայ երկրորդ ընտանեկան յարկն է, ուր նա իրան այնքան ընտանի է զգում որքան իւր ընտանիքում. Հայ դպրոցը այդպիսով իւր սուրբ կոչմանը կատարելապէս ծառայում է։ Դորան պակաս ապացոյց չէ կարող լինել, նոյն իսկ Տաւրոսի դպրոցների աշակերտուհիներէն, նախկին օր. Նարկիզը։ Այս օրիորդի առաջին օրերի արդարացի բոլորը մարդկային իրաւանց ազատութեան վրայ հիմնուած լինելով, ոչ պակաս հաստատ մի ապացոյց կարող է լինել թէ հայ դպրոցները մինչ որ աստիճան իրեանց յարկի տակ մատաղ սերունդին ազատ, մարդասիրական զգացմունքներ ու [illegible] ներշնչում։ Հէնց այս տրամադրութեան տակ գոլով, օր. Մատիլդան փնքաղովում, պարծենում է, երբ ոստիկանական պաշտօնեան համարձակութիւն է ունենում ոտք կոխել այդ սուրբ վայրը. նա ալի արտասունքը աչքերին, սիրտը կոտրուած, բարախմունքով, գրքերը սոխուած է լինում մի կերպ ժողովել և հեռանալ միանգամայն ընդ միշտ իւր երկրորդ ընտանեկան օճախից, ուր նա առաջին անդամ բաղդ է ունեցել ոտք կոխել, ընկերական շրջանի մէջ մտնել, իւր մեղմ անուշիկ շրթունքներով իւր խնկելի նախնիքների քնութեան սքանչելութեան վրայ տեղեկութիւն առնել։ Այդ յանկարծահաս պատահարի ազդեցութեան տակ, օրիորդը Մատիլդան փոքր ինչ իւր ընկերուհիների հետ արտասուելից յետոյ, մտանում է անկողին և դիւրս, այն է հետեւեալ օրը արշալոյսին, բաւական ժամանակ ցնորքներին տուած դպրոցի փակման առթիւ, կնքում է իւր մանկանացուն, հեռանում է հոգիների աշխարհը, և այդպիսով խոր սուգ ու շիւանի մէջ է թողնում իւր ծնողքը։ Զգայուն Մատիլդան 12 տարեկան հասակի էր։ Ոչ միայն նորա բոլոր ընկերուհիները, այլ և ամբողջ քաղաքի հայ հասարակութիւնը ողբում է այսօր այդ խնկելի հայ աղջկայ վաղահաս մահը։ Անտարակոյս հանգուցեալու մահը հայ ուսումնարանի պատմութեան մէջ, նորա ներկայ փակման առթիւ, առանց յիշատակելու չի մնայ։

Այսպէս հանգուցեալ Մատիլդայի մահը կենդանի բողոք է ներկայանում համայն մարդկութեան առաջ հայ ուսումնարանների ներկայ փակման պատճառաւ, Ռուսիոյ կառավարութեան հրամանաւ։ Այժմ, ամենուրեք հայ մանկտին իւր սրտի զայրոյթը ու դառն կսկիծը միայն լացով է արտայայտում։ Հայ մանուկն հիմայ այլ եւս այն ուրախ, գեղածիծաղ արարածը չէ, որ իւր ընտանեաց ծաղիկը գոլով, իրենից միայն խնկալէս ու անուշիկ համ էր բուրել տալիս ու դորանով կենդանութիւն ներշնչում իւր տառապեալ ծնողաց։ Նա այժմ իւր առաջ փակուած տեսնելով իւր երկրորդ օրրանն, որտեղ նորա մանուկ սիրտ ու հոգին էր ներշնչւում երեխային յատուկ ազնիւ և քնքուշ զգացմունքներով, բնազդմամբ մի ցնցում է զգում իրեն հասած այս անակընկալ անբաղդութիւնից։ Այս ցնցումը օր ըստ օրէ սաստկանալու վրայ է, քանի որ խեղճ մանկիկը սիրտը կոտրուած, յոյսը կտրած, տան սենեակները, բակն է շափշփում և ոչ մի տեղ, գէթ մի ժամ հանգստութիւն չէ գտնում։ Ահա այս դրութեան մէջ է մեր արդի մանկտին։

Ինչպէս Թիֆլիսում և իւր շրջակայքում, այնպէս էլ Կովկասիոյ և Անդրկովկասիոյ բոլոր հայաբնակ նահանգների հայ երկսեռ ուսումնարանները այժմ արդէն փակուած են կառավարութեան պաշտօնեաների ձեռօք. ամենուրեք էլ հասարակութիւնները ուսումնարանները փակելու միջոցին տխուր տեսարանների են ականատես եղած։ Օրինակ, երբ Թիֆլիսի ոստիկանապետը իւր օգնականներով կրթական իշխանութեան պաշտօնատարների հետ միասին մտնում են Ս. Գայիանեան հայ օրիորդական միջնակարգ դպրոցը և առաջարկում ուսուցիչներին, ուսուցչուհիներին հանդերձ աշակերտուհիներով դուրս գալ, դպրոցը յանձնել կառավարութեան, աղխօզոր, սրտաշարժ տեսարան է տեղի ունենում այդ րոպէին. հայ աշակերտուհիները այդ անակնկալ հրամանը լսելուն պէս արտասուալից դուրս մում, դոչինով են պատասխանում։ Չնայելով քանիցս անգամ տէրութեան պաշտօնեաների պահանջմանքին րոպէ առ առաջ թողնել ուսումնարանի ընտանի յարկը, հայ սիրասուն օրիորդները ձեռքերը պարզած սեղանների շուրջը, ամեն մէկ մի կերպ գրասեղանի տախտակից բռնելով, արտասուում, հեկեկում են և բնաւ չեն ուզում անձնատուր լինել, թողնել այդ սուրբ վայրը, որտեղից ներշնչած հոգւով կոչուած են կրթել ապագայ հայ սերունդը. այնուհետեւ Թիֆլիսի ոստիկանապետը այլ եւս անկարող լինելով ներկայ գտնուիլ այդ յոյժ սրտաշարժ տեսարանին, դիմում է հանրային կրթութեան պաշտօնէին առարկելով, թէ նա վերջապէս այլ եւս այն մատաղ սերունդի աղխադրոտամ արտասուք ու հեկեկանքը չի կարող տանիլ և թէ այս դէպքում նրա պարտականութիւնն էլ չէ, քանի որ այժ գործ դնել նա անհնարին է գտնում. վերջ ի վերջոյ, ոստիկանապետը, քաղցրաձայն դիմելով հայ օրիորդներին, վերջին անդամ առաջարկում է. «Օրէնքի իրաւանց վերայ, հրամայում եմ Ձեզ, հայ օրիորդներ, վերջապէս թողնել այս յարկը և դուրս գալ»։ Որքան սրտայոյզ, աղէկտուր, և աղիողորմ տեսարան էր ներկայացնում հայ օրիորդների ուսումնարանը թողնելու միջոցը. իւրեանց առ յաւէտ մնաս բարեւն տալուս, աւելի քան եւս սիրտ մորմոքող, լեզու, գրիչ պապանձեցնող, մարդու ներքին կազմուածքը, նորա ջիղերը տակն ու վերայ անող, ալեկոծող տխրեցուցիչ տեսարան էր տեղի ունենում այն րոպէին։ Երբ Ս. Նունեան հայ օրիորդական դպրոցի աշակերտուհիները բարձրէն արտասուալից աչքերով գալով հանդիպում են Գայիանեան դպրոցի աշակերտուհիների հետ, միմեանց դրկում ու արտասուալից, հեկեկալի ձայնում գոչելով կէս օրուան պարզ, խաղը օդն են թընդեցնում. ինքն ըստ ինքեան հասկանալի է դառնում, որ այդ միջոցին, փողոցի սպաշեղ անցուդարձ անող բազմութիւնը, շուարած դրութիւնից անզգայութեան է ենթարկվում և շատ շատերի աչքերից արտասունքի կաթիլներ էին հոսում։ Այսպիսի դէպքեր մատաղ սերունդի կողմից, դժուար թէ ազգերի պատմութեանց մէջ տեղի ունեցած լինին, այն ինչ այսօրուան օրս հայ ժողովրդի մատաղ սերունդի այս զգայուն սրտէ բղխած կենդանի ցոյցը հայ արդի կեանքի մէջ նշանաւոր տեղ է բռնում։ Մինչդեռ մեծերը խելքի և խոհեմութեան ազդեցութեան տակ լռում են և այս կերպ այն կերպ մի ելք են որոնում օրուան հասած ազգային մեծ չարիքից դուրս գալու, աւելի մատաղ եւ զգայուն սրտերը իւրեանց սրտի կսկիծը միայն արտասունքով և այսպիսի ցոյցերով են արտայայտում։

Ղարսի ուսումնարանները փակելուս, ահա՛ ինչ դէպք է տեղի ունեցել կառավարութեան կողմէն։ Նահանգապետին պաշտօնեայները սպած մի գրութիւն են ներկայացնում հայ ուսումնարանների հոգաբարձուներին, որ այս վերջիններս ստորագրեն թէ իւրեանց յօժար կամքովն են յանձնում ուսումնարանները. երբ հայ հոգաբարձուները չեն համաձայնում ստորագրելու, տեղական կառավարութիւնն իսկոյն հեռագրում է Թիֆլիս, թէ Հայերը ուսումնարանները յանձնելու ընդդիմութիւն ցոյց տուին։ Ուսումնարանների փակումը ոչ պակաս ցաւ է պատճառած նոյն գիւղական հասարակութիւններին։ Էջմիածնայ ճանապարհի վրայ գտնուած «Փարաքար» գիւղի դպրոցը փակելիս, գիւղացիք միանգամայն սարսափած են այս եղելութիւնից. նոքա, ինչպէս և այլ շատ գիւղացիք, մինչեւ անգամ երեւակայել չէին կարող որ իրանց փողով հոգացվող դպրոցը կառավարութիւնից կարող էր երբ և իցէ փակուել. զարմանալի մի խորհրդութիւնն այն է, որ նոյն իսկ ռուս պաշտօնեայքն մամուլը Թիֆլիսի 15 ուսումնարանաց փակելը յիշատակելէն զատ, այլ եւս մնացած բաղմաթիւ հայ ուսումնարանների փակման առթիւ ձայն ու ծպտուն չի հանում. թէ' հայ և թէ' ռուս մամուլը համարեա թէ լռած են, կարծես թէ ոչինչ չի պատահել. այս վերջինս [illegible] կառավարութեան բռնութեան։ Այնու ամենայնիւ մի հայ թերթ, շատ ճարպիկ, ժողովրդի դըժգոհութեան առթիւ մէկ մէկ մատնացոյց է անում ուսումնարանների խնդրի վրայ և ըստ դէպքին կծու դիտողութիւն անում։

«Կաւկազ» Թիֆլիսի ռուս պաշտօնական թերթի տեղեկութեան վրայ յենլով, Պետերբուրգի «Նովօյէ Վրէմիա» կէս-պաշտօնական թերթը խիստ զրպարտութիւն է բարդում հայերի վրայ, իբր թէ հայ հոգեւորականութիւնը դէմ է հայ ուսումնարաններում ռուս լեզուի պատմութեան եւ աշխարհագրութեան դասաւանդութեանը. այն ինչ բաւական է մի փաստ յառաջ բերել, որով կարելի է միանգամայն ջրել Պ. Սուվօրինի, այդ թերթի խմբագրի տարակուսանքն։ Այդ ապացոյցը նա է, որ Ս. Գայիանեան Հայոց օրիորդաց դպրոցի դասընթացը աւարտողները բաւականին առանց քննութիւն տալով շարունակ մտնում են ռուս իգական Գիմնազիոնների հինգերորդ դասարանը և թէ այդ պետական ուսումնարանի դասընթացը աւարտողների շարքում, միշտ Գայիանեան հայ դպրոցի նախկին աշակերտուհիները առաջինն են լինում. վերջապէս այսպիսի զրպարտութիւններով ռուս այդ գոյն կրող մամուլը ցանկանում է մեղմացնել պետութեան հասարակութիւնների դրգիռը, վրդովմունքը հայ ուսումնարանների փակման առթիւ։ Ճշմարիտն ասած, մասամբ նա հասաւ իւր նպատակին էլ, որովհետեւ այսօրուան օրս ամենուրեք խօսակցութեան միջոցին միայն և եթ այն սխալ, զրպարտիչ առարկութիւնն կը լսեք, թէ իբր Հայերը չեն ցանկանում ռուս լեզուն սովորեցնել իւրեանց մատաղ սերունդին։

Ցաւօք սրտի, փոքր ինչ ազատամիտ ուղղութիւնն ունեցող ռուս թերթերն էլ, սախտուած հրաժարվում են որ եւ է մի բան գրելոյ, ըստ որում իրանց կարծիքը իրաւունք չունին յայտնելու. իսկ հակառակն էլ բնաւ իրանց ուղղութեան դէմ լինելով, անկասկած չեն գրել ու չեն գրում։ Ահա՛ ձեզ նեղ վիճակ։

Ռուս կառավարութիւնը շոյքորթելով մի դասակարգ հայ հասարակութիւնից, առաջարկում է պաշտօնական զեկուցմամբ լրագիրների միջոցաւ, փակուած հայ ուսումնարանների փոխարէն նորերը բանալ Հանրային Կրթութեան Նախարարութեան հսկողութեան տակ։ Առաջարկվում է մինչեւ անգամ միջնակարգ ուսումնարան-Գիմնազիա բանալ հայերէն լեզուաւ դասախօսութեամբ։ Անտարակոյս այս գործին ձեռնամուխ լինողը, թերեւս Երեւանու քաղաքապետը, միայնակ լինի։ Ով որ փոքր ի շատէ գաղափար ունի կազմած ռուսահայի վրայ, նա պէտք է հաւատացած լինի, որ այսպիսի ազդամնաս առաջարկութիւնները ռուսահայի համար «ձայն բարբառոյ յանապատի» են մնալու։ Ըստ որում այս առաջարկութեան նախ միակ և եթ նպատակն այն է, որ յայտնի մեծ երկպառակութիւն ձգի հայ հոգեւորականի և աշխարհականի մէջ։ Երկրորդ, այդ ուսումնարաններով, կառավարութիւնը ցանկանում է այնպիսի սերունդ պատրաստելու, որ նոյն իսկ հայութեան կարեւոր շահերին մեծ խոչընդոտներ հանդէս բերի, մտիկ ապագայում։ Վերջապէս սորա վրայ խորհրդածութիւն անելը աւելորդ է, քանի որ ինքն ըստ ինքեան յայտնի է թէ ո՞վ է բացող-կրթողը։ Հայ հասարակութիւնների հետ ծանօթ հայ մարդը, շատ լաւ գիտէ և քննած է այն մի աչքի ընկնելու բանը, երեւոյթը՝ որ [illegible], որոնք իրանց մայրենի լեզուն, ազգային պատմութիւն ու կրօն չը գիտեն, կամ թէ գիտեն շատ մի թեթեւ հաւաքներ կերպիւ։

Ահա, այս նոր առաջարկելի ուսումնարաններով ռուս կառավարութիւնն այսպիսի մի սերունդ է ուզում պատրաստել, եթէ չասենք միայն եւս աւելի վատն։

ՆԱՄԱԿ ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱԼԿԱԹԱ, 10 Մարտ

Կը խնդրենք Ներ. քոյ Ցաւարարութիւնը հրատարակել Արեւելքի մէջ.

Ժամանակ առ ժամանակ լրագիրներու և մասնաւոր անձանց գրութիւններից լուրեր կը տարածուի, երբ թէ Կալկաթա կամ Հնդկաստան այս ինչ քաղաքը մեծամեծ յաջողակ կտակուած մեծամեծ գումարներ կան։ Ըստ որում փողի ձայնը ամենուն ականջին քաղցր և ախորժելի է լսելը, իսկոյն ձեռնամուխ կը լինին իմաց տալու դատարանները, Պատրիարքարանը, Գոնսիսթօրները և մինչեւ իսկ կը դիմեն Ս. Սինոդ, որը կարողագիր չլինել տալու, որը իրենց ազգաբանութիւնը հաստատելու։ Հաւսի յետոյ կուգան այս կողմերը, և իրենց կարդացածին և լսածունն նման չգտնելով՝ խեղճութեան և դժբաղդութեան մէջ ինկնալէն ի դառ մոռած մտնելից ակամայ իրենց կեանքը կը զոհեն սեւ հողին։ Այս չարեաց առաջն առնելու միմիայն հնարն է, երբ որ և իցէ կերպիւ իմանան թէ այս ինչ տեղ կըտակեալ գումար կայ իրենց անուան, կամ այս ինչ ազգայնի բարեգործական նպաստաւ և կամ այս ինչ եկեղեցւոյ անուամբ, ուստի շատ լաւ կ'անեն որ և իցէ գործոց միջնամուխ լինելէ առաջ մէկ նամակով դիմեն տեղիս Մեծ. Պարոն Թովմաս Մելքումեանին՝ որն որ երկար ժամանակ եկեղեցպանութեան գործերով հմտացած է, և ծանօթ գոլով ամենեցուն՝ հեշտ է սորա միջոցաւ իմանալ թէ արդեօք իրօք բան մը կա՞յ թէ ոչ։

Այս եւս աւելորդ չեմ համարեր ծանուցանել թէ իրաւ կտակներ անուամբ կան, բայց հին ժամանակէ բերուած տէրութիւնք՝ այժմեան կացութեան [illegible] խիստ չէ եղեր օգնել. Կտակ ըրեր են ա. փոքրը ձգեր են տէրութեան բանքը. միմիայն ժամանակ երկարութիւն տուեր են իրենց կտակակատարին, որով կտակակատարը շատ անգամ բարւոք համարեր են տէրութեան բանքէն հանելով այլ իմն եղանակաւ շահեցնելու՝ որն որ չյաջողեր կորեր են։ Ուստի կտակներու որպիսութիւնն իմանալու եւս մեծ դժուարութիւն չկայ. 70–80 րուբլի գործ է (հաթն ամէլ ոսկի), որով կ'ազատին մեծամեծ ծախսերից և կենաց զոհողութիւնից։

Գ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԻԶՄԻՐ, 27 մարտ

Աղեքսանդրիա բնակող մեր հայրենակից Վսեմ. Թագւոր փաշա Ցակոբեան, ըստ իւր բարեպաշտական սովորութեան այս տարի եւս 72 զամբիղ առաջին տեսակէն բրինձ ղրկեց Խորհրդոյս՝ քաղաքիս հայ աղքատաց բաժնելու համար։

Խորհուրդս եւս ըստ վաղեմի սովորութեան արդէն քաղաքիս ազգասէր ազգայիններէ հաւաքած էր 10000 դահեկանէ աւելի դրամ՝ ալիւր գնելու և բաշխելու համար։ Ուստի նախապէս ընդհանուր ցուցակ մի պատրաստելով, թէ՛ իր ստացած բրինձն և թէ՛ գնած ալիւրը 450ի չափ կարօտ ընտանեաց բաշխեց Ս. Զատկի [illegible]։

Արդ՝ Խորհուրդս յայտնելով կարօտելոց երախտագիտական զգացմունքն, քաղցր պարտաւորութիւն կը համարի իւրն հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել թէ՛ մեր ազնիւ հայրենակից Վսեմ. Թագւոր փաշային և թէ՛ բոլոր նուիրատու բարեսէր ազգայնոց, որոնք այս Զատկական օրերուն մէջ միխթարեցին մի շատ թշուառ ընտանիքներ։

Արժան կը համարինք իմացնել նաեւ որ մեր Գեր. Ս. Նախագահն իր կողմանէ նորին Վսեմութեան շնորհակալութեան գիր ղրկելէ զատ, առաջարկութեամբ Խորհրդոյս և որոշմամբ Ազգային Վարչութեան Զատկի մեծերէն օրն յատուկ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ [illegible] նորին Վսեմ. փաշային բարեպաշտօն հօր գերեզմանին վրայ թէ՛ իր ծնողացն և թէ՛ իր վաղամեռիկ դստեր հոգւոյն համար։

Ի դիմաց Տնտես. Խորհրդոյ

Ատենապետ — Ատենադպիր

Մ. Ա. ՓԱՓԱԶԵԱՆ — Մ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Արդէն ծանուցած էինք թէ Բագուի մէջ հրատարակուեցաւ «ՆԵՐՍԷՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԱՅԴ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԻ ՊԱՇՏՕՆԸ» հեղինակութեամբ Ս. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆԻ։ Յարգելի հեղինակը Կաթողիկոսական վերջին ընտրութեան պատգամաւոր լինելով Շամախու Հայոց թեմին կողմէ ի մօտոյ տեղեակ էր ամէն եղելութեանց։ Այս գիրքն յոյժ հետաքրքրական է. կը պարունակէ ո՛չ միայն Ներսէս Արքեպիսկոպոսի Կաթողիկոսական ընտրութեան պաշտօնական պատմութիւնն, այլ և [illegible] տեղեկութիւններ Կաթողիկոսի պաշտօնի վերաբերմամբ։ Մատեանս ուշադրութեան արժանի են երկու գլուխներ որք են.

Ա. Շամախու [illegible]

Բ. Բան [illegible]

Սոյն կարեւոր հրատարակութիւնն արժանի է ամէն Հայու ընթերցման։

Մեծադիր «գիրք»ը, շատ գեղեցիկ տպագրութեամբ և մաքուր թղթի վրայ։ Գինն է 1 րուբլի. (12 դահեկան արծաթ) գնել փափաքողը կրնան դիմել «Արեւելք»ի Խմբագրատունը։

1—12

Ցրանսայի և օտար երկիրներու ամեն հօտաւէտավաճառաց և վարսայարդարաց քով:

La VELOUTINE
Poudre de Riz spéciale
PRÉPARÉE AU BISMUTH
Par CH^les FAY, Parfumeur
PARIS — 9, Rue de la Paix, 9 — PARIS

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԱԶԴ

Անկէ յառաջ «Պօղոս Ց. Թապաքճեան և Յակոբ Փափազեան» մականուամբ կազմուած և կեդրոնատեղին Պոլիս Գալիփագեբրլար պազը թիւ 109 հաստատուած ընկերութիւնն այս անգամ ընկերաց համախոհ հաճութեամբ և հաւանութեամբ ամբողջապէս ջնջուած և լուծուած ըլլալով, գործողութիւնք բոլորովին Յակոբ Փափազեանի յանձնուելով, և Պօղոս Ց. Թապաքճեան այլ ևս պատասխանատուութենէ ազատ ըլլալն պատիւ ունինք ծանուցանել:

30 մարտ 1885

ԱԶԴ

Իտալական և անգլիական լեզուաց քաջածանօթ Ֆրանսացի մը կը փափագի գործ մը գտնել վաճառականութեան կամ դրամատանց մէջ: Դիմել լրագրոյս դրասենեակն: Ի սկզբան, չափաւոր թոշակաւ գոհ կը լինի:

ԵՐԻՔ Գ. Գ. ԳԱԼԸՊՃԵԱՆ ԷՖԵՆՏԻԻ

Նոր Հրատարակութիւնք

ԲԸՀՆԻՒՄԱՒ ԷՖԷԳԻՑԱԹԸ ԹԻՒՐՔԻՑԷ

ԱԶԴ

ԱԿՌԱՑԻ ՑԱՒ ՉԷՔ ՈՒՆԵՆԱՐ ԵԹԷ ԳՈՐԾԱԾԷՔ

(Փիւռնոփ) Մուլայ գաւառին Պէնէ թիկս եան կրծնաւորաց, Սկսայ մաքրող փոշին կամ ջուրը որ 1880 ին Պրիւսէլի մէջ 2 ոսկի մետալ առած է, ինչպէս նաև մեծ մրցանակներ. այս ջուրը հնարած է 1373 ին Բիէր Պուրսօ Փըրանսացի կրօնաւորը:

ԶԵՆՕՊԻԻ ՋՈՒՐ

Որուն մրցմամբ չի կրնար հաւասարիլ ո՛չ մէկ դեղ. մազերուն իրենց բնական գոյնը տալու մասին: Արդիւնքը քիչ օրուան մէջ կերեւի յաջող կերպով: Գործածութիւնք խիստ դիւրին է. Ներկ մը չէ այս, այլ լուացման ջուր մը, որ մազերը կը պահպանէ եւ կը զօրացնէ, գոյն տալով:

ԼԱԶՕՐԻ ԲՈՒՏՐԱ

Փայլուն. փափուկ, թափանցիկ և ընտիր բուտրա մ'է որ չարունակ գործածուելով մորթը կը գեղեցկացնէ և կը փայլեցնէ, ո՛և է այլայլումէ զերծ պահելով զայն: Խիստ փոքր մաս մը բաւական է ամբողջ երեկոյթի մը համար: Փափուկ փետրեայ վրձինով կը գործածեն զայն և ապա կը սրբեն նուրբ կտաւով մը կամ կակուղ վրձինով:

ՎԱՅՐԿԵՆԱԿԱՆ ՆԵՐԿ Տօքթ. Բիշարտն

Վայրկենական կերպով մազերը և

ՏԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԳՈՐԾԻՆԵՐ

ՊՂՆՁԷ, ՋՈՒԼԱԾՈՅ ԵՒ ԾԵԾՈՒԱԾ ԵՐԿԱԹԷ

ՊԱՐՏԷԶԻ ԳՈՐԾԻՔՆԵՐ

23, Համիտիէ փողոց, Ղալաթիա

Հէնրիկ ԼԱՆԺ

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՄԵՔԵՆԱՅՆԵՐ

ԱՏԱՂՁԱԳՈՐԾԻ

ԵՒ

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԳՈՐԾԻՆԵՐ

ԳԱՆՁԱԿ ԵՒ ԵՐԿԱԹԵՂԷՆ ՄԱՀՐ ԳՈՐԾԻՔ — ԺԱՄԱՑՈՅՑ ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ

ՄԵԾ ՄԹԵՐԱՆՈՑ ԿԱՐԱՍԵԱՑ

587, Մեծ Փողոց Բերայի, ի Թէքքէ, մզկիթին դիմաց, 587

Գ. Տիմիթրիոս Սթամթի, տէր վերոյգրեալ Մթերանոցին, պատիւ ունի ծանուցանել հասարակութեան և իր բազմաթիւ յաճախորդաց թէ իր վաճառատան մէջ կը գտնուին մեծ քանակութեամբ ամենագեղեցիկ և կատարելապէս հաստատուն կարասիներ, ինչպէս Հօյեւսոր թուրաններ, Ճօլայրին և սրահի սեղաններ, Ամէն տեսակ լուացարաններ (լուլայօ), Զանազան յեւերով աթոռներ, Հանգստաւէտ Բէյնաթոռներ, եւլ., եւլ.:

Այս ամեն կարասիներն ի վաճառ հանուած են

ԶԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐՈՎ

Վաճառատունս նոյնպէս յոյժ աժան գներով ամեն տեսակ կարասիներ կը շինէ յանձնարարականաւ:

ԽԱՐԻՍԽ

ԿԵՆԱՑ ԵՒ ԵԿԱՄՏԻՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Ի ՎԻԷՆՆԱ Հաստատեալ 1858 ին

ՋՐԻ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ԱՄԵՆ ԼԵԶՈՒԱՒ

ՆՈՐՏՏԱՆՑՉԻ

ՀՐԳԵՀԻ ԳԻՄ

ԵՐՈՒԱՆԴ Մ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

204 — Մ——— —— —— , թ— 204

VICHY

ՎԻՇԻ

GRANDE GRILLE

HOPITAL

CÉLESTINS

HAUTERIVE

32—32

ԲԱՐԱՅԵԱՆԻ

ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՇՈԳԵՆԱՒՔ

ԹՕՄՄԱՍՕ ՌՈՒԲԱՏԻՆՕ

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆՔ ԸՆԴ ՄԷՋ Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԵՒ ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷԻ

Սկսեալ ի 25 Մարտէ (Ն. Տ.) 1885, մինչեւ նոր ազդարարութիւն

Կ. ՊՈԼՍԷՆ ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷ

ՔԻՒՉԻՒՔ—ՉԷՔՄԷՃԷԷՆ Կ. ՊՈԼԻՍ

ՔԻՒՆԱՐԴ

Թիւ 17–18, Փողոց Մեծ

Գ. ՏՈՄԱՅԵԱՆ